

И. ТЎХТАСИНОВ

БУНЁДКОРЛАР

Усмон Юсупов номидаги
Катта Фарғона каналининг эллик йиллик юбилейи
муносабати билан канал ижодкорлари
ва уларнинг ворислари ҳақида
лавҳалар

Тошкент Ўзбекистон 1989

Бу йил халқимиз меҳнатсеварлиги ва жасорати шуҳратини оламга ёйган Катта Фарғона канали қуриб битказилганлигининг 50 йиллиги нишонланади. Кекса журналист И. Тўхтасиновнинг ушбу рисоласи ана шу санага туҳфа бўлиб, ундан «Ўзбекнинг буюк паҳлавонлиги» сифатида жаҳонда эътироф этилган афсонавий канал бунёдкорлари ҳақидаги ҳикоялар, лавҳалар ўрин олган. Шунингдек, китобдан каналнинг республикамиз пахтачилигини ривожлантиришдаги тутган ўрни, унинг бугунги заҳматкашлари хусусидаги фикрлар ҳам ўрин олган.

Кенг ўқувчилар оммасига мўлжалланган.

КАТТА КАНАЛ — ХАЛҚ ЖАСОРАТИ

«Ер—ҳазина, сув—гавҳар», «Сув тугаган ерда — замин тугайди», «Сувсиз ҳаёт йўқ» деган халқ мақоллари ўзбекнинг сувга бўлган меҳру оқибатини исботлайди. Сув таърифи улғу. Айниқса деҳқон учун сув ҳаммадан мўътабар. Ўзбек деҳқонлари кўп асрлардан бери сув учун ҳарб олишдилар. Кексалар сув қадрини биладилар. Қақраган далаларни, қуриб қолган ариқларни, сув бўлмайд юз берган очарчилик йилларини, минг-минглаб одамларнинг ёстиғини қуриганини, қонли жанжалларнинг гувоҳи улар.

Фарғона водийси Урта Осиёнинг бой ва кўркам майдонларидан бири. Республиканинг шарқда жойлашган бўлиб, Помир-Олой тоғлари билан ўралган. Жанубий Туркистон тизма тоғларига етади. Шимолда Чотқол ва Қурама тизма тоғлари ястаниб ётади. Тоғларнинг чўққилари абадий қорлик ва музликлардан иборат. Водий уч республика — Ўзбекистон, Тожикистон ва Қирғизистон ерларида. Норин, Қорадарё, Сирдарё, Оқбўйра, Аравон, Испайрам, Чортоқсой, Шоҳимардон, Сўх, Хўжабақиргон, Оқсув, Пошшоота, На-

ISBN 5-640-00558-0

T 0503020904 -332 89
M 351 (04) 89

© «ЎЗБЕКИСТОН» нашриёти

мангансой, Марғилонсой ва бошқа катта-кичик дарё ва сойлар водийдан оқади. Иқлим ва ер шароити деҳқончилик ва чорвачиликни ривожлантириш, боғ ва узумзорларни кўпайтириш учун қулай ва фойдали.

Жуда кўп серсув дарё ва сойларнинг водийда мавжудлигига қарамай ўтмишда деҳқончилик, боғдорчилик ривожланмаган. Чоризм ирригация қурилишларига эътибор бермасди. Сув серобу, экин майдонларига чиқариш имконияти йўқ. Дарёларнинг сувлари бекордан бекор оқади. Одамлар кўрадию, фойдалана олмайди... Октябрь инқилоби сувдан фойдаланиш, халқ фаровонлигини ошириш, пахтачиликни ривожлантириш, деҳқончиликни юксалтириш йўлларини очиб берди. Маблағ билан таъминлади. Партия ва ҳукумат ер ва сув масаласини донолик билан ҳал қилди. Экин майдонлари халқ мулки бўлди. Ер олди-соттиси тақиқланди. Заминдор зодагон бойларнинг йирик ерлари мусодара қилинди. Ерсизларга берилди. В. И. Ленин Туркистонда суғориш ишлари учун 50 миллион сўм ажратиш тўғрисидаги Декретни имзолади. Бу Ўзбекистонда ирригация-мелиорация ишларини ёппа бошлаш имконини берди.

Водийда ирригация қурилиши кучайди. Илгариги инженерлик жиҳозлари бўлмаган ирригация-мелиорация тармоқлари янгидан қайта қурилди. Гидротехника иншоотлари қурила бошланди. Суғориш системалари ҳисобга олинди. Суғориладиган участкалар ва тармоқларни йирик механизациялашган қишлоқ хўжалигига мослаштириш тадбирлари амалга оширилди. Дарё ҳавзаларини ўрганиш, ирригация учун янги кадрлар тайёрлаш ишлари бошланди. Коллектив хўжаликлар тузилди. Мустаҳкамланди. Ирригация системалари қайта тикланди. Сўх ва Сарикўрғон сув тармоғи қайтадан қурилди. Бешолиш ва Шоҳимардон системасида янги ишлар бошланди. Ариқлар қазилди. Каналлар чиқарилди.

Попликлар ўз кучлари билан 9 километрлик канални қисқа муддатда қазиб ишга туширдилар. Янги ерларни ўзлаштирдилар. Ташаббусни қўллаган фарғоналик деҳқонлар 17 кунда Лоғон каналини қазидилар. Уша даврнинг йирик иншооти — Лоғон канали ишга солинган, водийда сув учун бўлган оммавий ҳаракат кучайди. Сув учун курашда тажриба орттирган фарғоналиклар янги ғоя — Катта Фарғона каналини қуриш, ерлардан муттасил ҳосил олиш ташаббуси билан чиқдилар. Лойиҳа тайёрланди. Қишлоқларда, колхозларда, ҳамма жойда муҳокамадан ўтди. Маъқулланди. Ҳукумат томонидан тасдиқланди. Канал ҳужжатлари қурувчиларга топширилди.

1939 йили август ойининг бошида водийнинг ташаббускор меҳнаткашлари инженер-техниклар билан биргаликда бўлгуси канал бўйига чиқдилар. Оммавий ҳашар бошланди. 45 кун деганда ер қазил ишлари тугалланди. Канал узунлиги 270 километрга етди. 17,8 миллион кубометр тупроқ ишлари бажарилди. Қурилишга 100 минг колхозчи, уч минг инженер-техник, 1796 коммунист, 50 минг комсомол аъзолари қатнашди. 704 медицина ходими, 1890 санъаткор, 1072 алоқачи, кўплаб ёзувчи, журналист, партия, совет ходимлари ва бошқа касбдаги мутахассислар хизмат кўрсатди. Каналда водий халқи синондан ўтди. Ғолиблиги тантана қилди.

Канал 60 минг гектардаги қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштириш, 45 минг гектар майдонда сув таъминотини яхшилаш имкониятини берадиган бўлди. 1940 йилда Фарғона областида 23 минг гектар янги ер ўзлаштирилди. Сирдарёнинг юқори қисмида жойлашган районлардаги колхоз ва совхозлар, экин майдонлари сув билан таъминланди. Қорадарё суви қўшни Тожикистоннинг Конибодом шаҳригача етиб, хўжаликларни сув билан таъминлади.

Халқ жасоратга отланди.
1939 йил.

Секундига 1200 кубометр сув ўтказа оладиган Фарғона усулидаги Куйганёр тўғони қурилди. Норин дарёси бетонлаштирилди. 98 кубометр сув сарфлаш қувватига эга бўлган бош иншоот тақсимлагич ишга тушди. Умуман каналда 42 200 кубометр бетон ва темирбетон ишлари бажарилди. 25 000 кубометр ёғоч материаллари сарфланди. 1106 тонналик металл-конструкциялар ўрнатилди. 45 та йирик, 275 та кичик ҳажмли иншоотлар ишга солинди. 101 жойда сув ўтказиш дюкерлари, 118 акведуклар, 6 темирўл ва 7 та кўркам кўприк қурилди. Канал бўйларида 69 бино қад кўтарди. Канал четларини мустаҳкамлаш, кўкаламзорлаштириш, боғ-роғлар барпо қилишга киришилди.

Катта Фарғона канали ишга туширилгандан буён водийда суғориладиган ерлар майдони кўпайди. Қолхоз ва совхозлар қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштиришла-

ри натижасида канал сувига талаб ошди. Қорадарёдан сув олиш секундига 96 дан 128 кубометрга кўпайтирилди. Куйганёр тўғони бетонлаштирилди. Тўсиқлар металлштирилди. Марказий Фарғона ерларининг ўзлаштирилиши КФКни реконструкция қилиш заруриятини туғдирди. Тўғон реконструкция қилинди. Канал кенгайтирилди. Бекати мунтазам ишлайдиган ҳолга келтирилди. Янгидан сув тиндириш майдонлари қурилди.

Норин дарёсига бетон зинапоялар қилинди. Сув тўплаш жойи кенгайтирилди. Сигим ҳажми оширилди. Бетон зинапоялар каналлар остидан ўтказилди. Реконструкция ва қурилиш ишлари тўла механизация усулида олиб борилди. Ер қазихда экскаваторлардан фойдаланилди. Бетон тайёрлаш махсус заводларда бажарилди, тайёр бетон қуйиш жойига машиналарда етказилди. Арматуралар ва ёғоч деталлар ихтисослаштирилган устахоналарда тайёрланди. Ремонт вақтида 100—120 экскаватор, юзлаб механизмлар шай турди. Ремонт ва реконструкцияга малакали ишчилар, инженер-техник ходимлар, мутахассислар жалб этилди.

Уч-тўрт реконструкция ва ремонт ишларидан кейин Катта Фарғона каналининг қиёфаси бутунлай ўзгарди. Сув ўтказиш қуввати ошди. Бекатлардаги боғ майдонлари кенгайди, мевазорлар кўпайди. Канал атрофига кўплаб манзарали дарахтлар экилди. Мавжуд бинолар ремонт қилиниб, замон талабига мослаштирилди. Ишлаётган ходимлар малакасини оширишга алоҳида аҳамият берилди. Состави сараланди. Мутахассислар кўпайди.

Норинда йирик сув тармоғи қурилиши каналлар, биринчи навбатда КФК сувининг ортишига олиб келди. Дарёнинг юқори тармоғидан олиннадиган сув секундига 213 кубометр кўпайди. Қуйи оқим 190 га етди. КФК суви Фарғона чегарасида секундига 73 дан 110 га, Тожикистонда 10 дан 13 кубометргача оқадиган бўлди.

Сувнинг беҳуда кетишига қарши кураш тадбирлари кўрилди. Коэффициент 84 дан 86 га кўтарилди. 573 гидротехника қурилишларининг иши меъёрлаштрилди. ҚФҚдан секундига сув олиш йилига 2,2 миллиарддан 5,1 миллиард кубометрга етди. Иншоотларни механизациялаштириш сўнгги йилларда 11 процентга ошди, асбоб-ускуна, замонавий техника билан таъминлаш яхшиланди. 1980—1986 йиллар мобайнида ҳамма бўлимларда янги маъмурий бинолар қурилди. Борлари ремонт қилинди. Йўлларга асфальт ётқизилди. Алоқа ва телемеханика ишга тушди.

ҚФҚда ишнинг яхшиланиши сувни кўпайтиришга имкон берди. Марказий Фарғонада йирик колхоз ва совхозлар, бақувват мустаҳкам хўжаликлар бунёдга келди. Фароғон қишлоқ, кўркам посёлкалар, шаҳар типидаги районлар қаторга кирди. Бунга Охунбобоев районидаги Карл Маркс номли колхоз мисол бўла олади. Колхоз аъзолари Тошлоқ марказидан Марказий Фарғона ерларига кўчди. Уша йиллар 10—15 центнер ҳосил рекорд ҳисобланарди. Карл Марксчилар биринчи йилдаёқ гектар бошига 16 центнердан пахта хирмон қилдилар. Кейин бу кўрсаткич 20—25 центнерга етди. Хўжалик коллективи чўл шароитида ҳосил олиш мумкинлигини амалда исбот қилди. Ҳозир хўжаликнинг экин майдони икки минг гектардан ортиқ. Шундан 1200 гектарига пахта экилади. Ҳосилдорлик 35 центнердан кам эмас.

Марказий Фарғона ерларида бунақа хўжаликлар талайгина. Ҳаммасининг водий областларининг иқтисодий ривожланишида ўз ўрни, салмоғи бор.

Канал ҳосилдорликни кўтариш, ерларни маданийлаштириш, деҳқончилик маданиятини юксалтиришга кенг йўл очди. 1940 йили пахтанинг ўртача ҳосилдорлиги Фарғона водийсида 16,8 центнер бўлган бўлса, 1963 йили 24,3 центнерга етди. Ҳозир 32—33. Канал туфайли водий республиканинг асосий пахта базасига

айланди. Мамлакатнинг пахта мустақиллигини таъминлашда алоҳида ўрин эгаллади. Қишлоқ хўжалигининг юксалиши сўнгги йилларда водийда саноат айниқса катта химиянинг ривожланишига ёрдам берди.

Бугунги кунда водийдаги барча суғориш манбаларидан сув билан таъминлаш мўътадил ҳолга келди. Янги имкониятлар очилди. Экинлар ҳосилдорлиги кескин кўтарилди. Канал водийнинг табиий қиёфасини тубдан ўзгартирди. Ўсимликлар олами бойиди. Шаҳар ва қишлоқлар кўркамлашди. Қамишзорлар, чўллар, кўчма қумлар чекинди. Оромбахш шабода эсди. Дам олиш зоналари ҳордиқ чиқариш маконлари бунёдга келди. Магистрал асфальт йўллар қурилди. Ҳозирги замон алоқа воситалари ишга солинди. Қисқаси Катта канал халқ хўжалигининг ҳамма соҳасида барқ уриб яшнаш воситаси бўлиб қолди.

1939 йил ноябрида Фарғона шаҳрида ҚФҚни бошқариш бошқармаси тузилди. Бошқарма тўрт бўлим, 22 участка, икки ярим майдан ортиқроқ бекатдан иборат эди. Ундаги инженер-техник ва малакали мутахассис бўлган одамларнинг сони 350 дан ортиқ. Коллектив сувнинг ҳар қатрасини қадрлайди. Эъзозланган сув зарур жойларга етказиб берилади. Каналда қишин-ёзин ижодий меҳнат қайнайди. Муҳофаза ишлари олиб борилади. Канал 50 йилдирки, халқ хизматида. Шу давр ичида қанчадан-қанча қўриқ, бўз ерлар ўзлаштирилди. Оби ҳаёт билан таъминланди. Яшил экинзорлар, мустаҳкам комплекс хўжаликлар бунёдга келди. Буларнинг ҳаммаси сув оқимини тартибга солиш, мавжуд имкониятлардан унумл ифойдаланиш натижасидир.

Ютуқлардан яна бири шундаки, қурилишда қатнашганлар, сувдан фойдаланиш хизматида қолдилар. Оддий кетмончилар билим олиб, раҳбарликка кўтарилдилар. Уларнинг кўпчилиги назоратчи, инженер, бўлим бошлиғи бўлиб ишламоқдалар. Қодир Расулов, Қосимжон Юсупов, Петр Иванович Қанайкин, Ўлмас

ИҶУЛДОШ ОХУНБОБОВ

Халқимиз саботли большевик, атоқли давлат ва партия арбоби, республика оқсоқоли Йўлдош Охунбобоевнинг номини меҳр-муҳаббат билан тилга олади. Оддий деҳқон боласи Йўлдош Охунбобоев Улуғ Октябрь социалистик революцияси галабасидан сўнг Совет ҳокимиятини ҳимоя этишда халқ орасида агитаторгина эмас, катта сиёсий ташкилотчи бўлиб етишди. 1921 йил май ойида Йўлдош Охунбобоев Коммунистик партия сафига кириб, ўз тақдири, ўз ҳаётини Ленин партияси билан бир умрга чамбарчас боғлади. 1921—1924 йилларда Йўлдош Охунбобоев уезд ижроия комитети президиуми ва уезд партия комитети бюроси аъзоси ҳамда Фарғона область ижроия комитети президиуми аъзоси ҳам бўлган эди. Ўзбекистон Советларининг биринчи Таъсис қурултойида республика ташкил этиш тўғрисида Декларация қабул қилинади. Тарихий қурултой ҳокимиятнинг олий органини сайлади. Марказий Ижроия Комитети раислигига Йўлдош Охунбобоев номзоди кўрсатилди.

Йўлдош Охунбобоев асли деҳқон бўлганлиги учун ҳам деҳқонлар тилини, деҳқонлар дилини яхши билар ва яхши тушунарди. 1925 йил 2 декабрда Ўзбекистон ССР Марказий Ижроия Комитетининг фавқулодда сессиясида «Ер ва сувни национализация қилиш тўғрисида» Декрет қабул қилинди. Й. Охунбобоев бу Декретни амалга ошириш, масалани кенг меҳнаткашлар орасида ҳал этиш мақсадида дастлаб Бухорога, сўнгра бошқа уездларга борди.

Коммунистик партия ва Совет ҳукумати СССРда пахта мустақиллигини таъминлаш вазифасига катта эътибор берди. Ўзбекистон асосий пахтакор район бўлиб, мамлакатда пахта мустақиллигини таъминлашда асосий роль ўйнаши керак эди. РКП(б) Марказий Комитетининг СССРда пахтачиликни ривожлантириш

Катта Фарғона канали хизматчиларининг бир гуруҳи.
1964 йил.

Мамарасулов, Абдусамат Уришов, Умрзоқ Раҳимов, Эрмат Эшматов, Ашур Ҳайсаев, Ортиқбой Мирзаев, Холмат Мирмаматов, Валижон Иброҳимов, Камалиддин Рўзиев ва бошқаларни шулар жумласига киритиш мумкин. Каналнинг юбилей йилида Дўнан Дўсमतов, С. Тожибоев, Т. Хидиров, А. Оллоёров, Х. Бобоев, Б. Бойбобоев, Х. Ортиқов, К. Ниёзов, Х. Мўминов, С. Мирбобоев каби фидойиларни эсламай бўлмайди. Б. Қоржавин, И. Федодев, П. Чуров, А. Юсупов, А. Абаев, В. Чернилевскийлар ҳам канал тарихида алоҳида ўрин эгаллайдилар.

Мана, 50 йилдирки, канал ишончли қўлларда. Яна асрлар бўйи халққа хизмат қилади. Келинг, яхшисининг бунёдкорлари ҳақидаги лавҳалар билан танишайлик.

тўғрисидаги 1929 йил 18 июль қарорига амал қилиб, республика меҳнаткашлари деҳқончиликни ривожлантириш ишларини авж олдириб юбордилар. Йўлдош Охунбобоев бу катта программани муваффақиятли амалга оширишда фаол қатнашиб, пахта учун кураш — социализм учун курашнинг ажралмас қисми эканлигини талқин этди. Илғор тажрибаларни оммалаштириш, уни амалиётга жорий эттириш доим диққат-эътиборида бўлди. Йўлдош Охунбобоев халқ агрономи сифатида қардош республикаларда бўлиб, ўзининг деҳқончилик тажрибасини улар билан баҳам кўрди. 1935 йили Озарбайжонга бориб, пахтакорлар билан суҳбатлашди. Ўзбек оқсоқолининг қимматли фикрларини озарбайжонликлар тинглаб, ундан катта наф кўрдилар. Пахтачиликни ривожлантириш соҳасидаги актив ташкилотчилиги учун, Ўзбекистонда ер-сув ислохотини ўтказишда кўрсатган хизматлари учун И. Охунбобоев Ўзбекистон ССР Меҳнат Қизил байроқ ордени билан мукофотланди. 1939 йилда эса Ватаннинг юксак мукофоти — Ленин ордени билан тақдирланди.

1939 йилда республикада халқ ҳашари билан ирригация иншоотлари қуриш ишлари кенг қулоч ёйди. Ирригация системалари барпо этишнинг раҳбари ва ташаббускорларидан бири Йўлдош Охунбобоев бўлган эди. Катта Фарғона каналининг қурилиши Ўзбекистон меҳнаткашлари яратувчилик ишларининг қаҳрамонли йилномасига ёрқин, зарҳал саҳифа бўлиб кирди. Канал қурилишида халқимизнинг юксак уюшқоқлиги ва жипслиги, Ўзбекистонда яшайдиган барча миллатларнинг буюк ҳамдўстлиги, совет кишиларининг маҳорати ва қаҳрамонлиги тўла намоён бўлди. Олижаноб анъанамиз — ҳашар ўзининг нималарга қодир эканлигини яна бир бор бутун дунёга кўз-кўз қилди. Тарихий 45 кун ичида барпо этилган канал — халқ ирода ва ақл-заковати, куч-қудратига қўйилган ажойиб бир ҳайкал бўлиб қолди.

Каналчининг ҳикояси.

Йўлдош Охунбобоевнинг Ўзбекистонни индустриал республикага айлантириш соҳасидаги хизматлари беқиёс. Бевосита унинг ташаббуси билан Марғилон пиллакашлик фабрикаси қуриб битказилди. Фарғонада тўқимачилик комбинати ишга туширилди, кадрлар билан мустаҳкамланди. Йўлдош Охунбобоев ҳар қачон ва ҳар қандай шароитда ҳам илм-маърифат соҳасидаги ишларнинг боришига катта эътибор берди. Унинг иш-тироқи билан 1930 йилларда Самарқандда биринчи республика педагогика академияси ташкил қилинди. Улуғ Ватан уруши бошланиши биланоқ Йўлдош Охунбобоев ўзини Ватан учун сафарбар деб ҳис этди ва Ўзбекистонни фронтнинг асосий ресурслар таянчига айлантириш ишига дадил киришди. Халқ оқсоқолининг зиммасида катта ишлар турарди. Фронтни озиқ-овқат билан, саноатни эса хом ашё билан таъминлаш ва бу ишга республика меҳнаткашларини сафарбар этиш осонликча бўлмади.

Катта Фаргона канали қурилишида тажриба ортирган ўзбек халқи уруш бораётган оғир йилларда фронтга кўрсатилаётган ёрдамни кучайтириш учун янги каналлар ва гидростанциялар қуриш, янги ерларни ўзлаштириш ҳаракатини авж олдирди. Йўлдош Охунбобоев Тошкент канали қурилишида биринчи бўлиб ерга кетмон урди. Салор ГЭСи пойдеворига биринчи гиштни қўйди.

Республикамизни кезар экансиз, унинг жуда кўп жойларида ўзбек оқсоқолининг кўкка бўй чўзган пурвиқор ҳайкалларини, бюстларини кўрасиз. Уларга боқсангиз, гўё Йўлдош ота ўзи орзу қилган ва башорат қилган даврларни тўйиб-тўйиб томоша қилаётгандай, ўз халқи ишидан гоят миннатдор бўлиб, табассум қилаётгандай туюлади. Ҳа, ўз ишларининг мангуликка даҳлдор эканлигини билган, ҳис қилган инсон миннатдор бўлмаслиги мумкин эмас...

ВИКТОР ПОСЛАВСКИЙ

Булар яшайдиган ҳовли шаҳар чеккасида. Тўрт деразали, кунгурали дарвозаси губернаторнинг ҳангома маҳкамасига яқин Абрамов майдонида, гарнизон штаби ёнида. Шу атрофдаги ҳовлилар орасида ўз лойиҳаси, қурилиши, чиройи, кўриниши жиҳатидан алоҳида ажралиб туради. Бунақаси ҳаммага ҳам насиб қилмайди. Кўзга яқин. Кейинроқ Виктор Пославский ёзади: «Биз фарғоналик гимназистлар шаҳарнинг кўркам, кенг, раvon кўчаларида велосипед миниб сайр қилардик. Атрофни — Оқариқ, Оқтепанинг баландликларини, Аввал, Водил ва бошқа табиати мафтун этадиган кадрдон қишлоқларни яхши билардик».

Уша йилларда водийнинг этагидан илон изи бўлиб оқувчи Марғилонсой атрофида аҳоли зич бўлган қатор қишлоқлар жойлашганди. Сал нарида далалар, гиёҳсиз чўллар, қуёш нурида қақраган саҳролар сойга ин-

тилгандай умидсиз ётади. Ёш саёҳатчилар тонг саҳардан қоронғи тушгунча терга ботиб ариқ қазиган, сув йўлларини тўғрилайётган, оддий сув кўтариш чархпалакларини қураётган, бузилганларини тузатаётган, ўсган дов-дарахтларни сақлаш, озгина бўлсаям экин ерини кенгайтиришга уринаётган кишиларни кўришарди. Уларга раҳм қилиб ёрдамлашишарди. Сув оқсоқолларининг қилмиш-қидирмишларига гувоҳ бўлардилар. Водилда — сув бошида сану мангача боришар, жанжал мушт кўтаришгача етарди. Болаларга қизиқ томоша. Шоҳимардонсой иккига — Марғилонсой ва Олтиариқсойга бўлинади. Сувни тақсимлашда бирига кўпайтириб, иккинчисига озайтириш мумкин.

Виктор Пославский ўю хаёллар билан уйига қайтади. Кечқурунлари қўшнисиникига киради. Онасига ёрдамга келган чекшўралик чол — Олим бобони саволга тутади. Чол дилкаш, болага эътиборли. Билганича жавоб қайтаради. «Халқимизда нақл бор: ер бойлик, сув гавҳар. Сувни заргар... Қанийди, ўғлим, сув бўлса, ерларимизда олтин унади. Ерга таёқ тиксанг, дарахт кўкаради...» Олим бобо сув қийинчиликларини ҳикоя қилади. Эҳтимол, ана шу ҳикоялар Викторнинг сув қурилишига иштиёқини оширгандир. Ҳа, «сув бор ерда ҳаёт бор!».

Ҳарбий врачнинг ўғли Виктор ўзига тўқ оилада ўсди, улғайди. Отасининг дунёқараши замонга мувофиқ бўлмагани учун сургун қилинди. Виктор Кавказда туғилди. Туркистон ўлкасида ўқишини давом эттирди. Янги Марғилонга кўчишди. Шу ерда ўқишни тугаллаб, Москвадаги Петров номли деҳқончилик ва ўрмончилик академиясига борди. Чор армиясига олинди. Октябрь ғалабасидан сўнг болалиги кечган кадрдон шаҳри Фарғонага қайтди. Иш қидирди. Тополмади. Ўзи оркестр ташкил этди. Маданият боғида хизмат қилди. Шу ерда ёшликдаги кадрдони Иван Иосифович Чернилевский билан учрашиб қолди. У область сув хўжалигида инженер бўлиб ишларди.

— Виктор, сен бу ерда нима қилипсан? — сўради Чернилевский.

— Мен... шунчаки, нима десам экан... Тирикчилик.

— Академияда таълим олгансан-а, бу юришинг яхши эмас. Бизга кел!

— Уйлаб кўраман.

— Нимасини ўйлайсан, эртага ёнимга келавер!

Эртаси кунни Виктор сув хўжалигига борди. Уни техник қилиб тайинладилар. Виктор энди лойиҳалар тузар, схемалар чизарди. Ёшликда томоша қилган сойларнинг эгри-бугри йўлларини қоғозга туширарди... Кейинроқ эса, 18-Туркистон ўқчи полкида хизмат қилди. Фарғонани босмачилардан тозалашда қатнашди. Ана тинч меҳнатга қайтди. Тошкентда ўқиди. Москвада академиядаги чала қолган ўқишини тугаллади. Инженер дипломи билан Туркистон сув хўжалигида ишладди. Ўқиди. Урганди. Сув иншоотлари қуриш назарияси ва амалиётини уйғунлаштирди. Фаолияти мобайнида турли тўсиқларга учради. Қийинчиликларни ҳамма жойда енгди. Сув қурилишида Фарғона усулини тарғиб қилди.

Янгиликни пайқаш, уни рўёбга чиқариш, ўз-ўзига ишонч, бугунги ишни эртага қўймаслик — яхши одат. Виктор умр бўйи бунга содиқ қолди. Қўли гул, ақлли эди у. Қурилиш ва сув хўжалиги машина ва механизмларини ипидан игнасигача биларди. Шахсий масъулиятни сезар, баҳона қидирмасди. Бу сифатлар унда Катта Фарғона канали қурилишида айниқса кучли намоён бўлди.

Номи дунёга кетган гидротехник, Ленин номли СССР Қишлоқ хўжалик академиясининг ҳақиқий аъзоси, ЎзССР Фанлар академиясининг академиги, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Виктор Пославский Усмон Юсупов номидаги КФК қурилиши ташаббускорларидан бири. «Ҳар кимники ўзига, ой кўринар кў-

зига» деганларидек, Виктор Пославский ёшликдан ўзи учун қадрдон ва суюкли бўлган водийнинг қақроқ ерларини сув билан таъминлашга астойдил киришади. Юқори ташкилотларга ўз таклифлари билан боради. Унинг бевосита иштироки билан 1939 йил 10 майда Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети ва Республика Министрлар Совети «Катта Фарғона канали қурилиши ҳақида» қарор қабул қилади. Қарорни Москва маъқуллайди. Қурилишга тайёргарлик республика партия ва ҳукуматига топширилади. Мутахассис олимлардан А. Н. Аскоченский, И. Д. Лебедев, В. В. Пославский, Б. Д. Коржавинлар канал қурилишига жалб этилади.

КФК ҳақида кўп мақтовлар айтилади. Ёзилади. Миллий қаҳрамонлик! Кўз кўрмаган кўтаринчилик! Оммавий меҳнатнинг шон-шавкати! Афсонавий баҳодирлик! Ҳа, аслида ҳам шундай бўлган эди. Содир бўлган қийинчиликлар-чи? Мураккаб муаммоларчи? Ташкилий масалалар-чи? Уйлаб кўринг. Тарихда 160 минг кишилик тинч қурилиш армиясига ким раҳбарлик қилаолган? 45 кунда 270 километр канал қазиб тугатилган! Қурувчилар ихтиёрида нималар бор эди ўзи? 11.881 та арава, 7.205 та кўтарма, замбил-ғалтак. Асосий қурол — кетмон. Рақамларга эътибор беринг-а. Яшаш-жой масаласи... Озиқ-овқат, медицина ва маданий хизмат. Алоқа. Отларга (бир ярим минг!) ем-хашак. Техника таъминоти...

Виктор Пославский Каналга бош инженер қилиб тайинланди. Гидроиншоотлар қурилиши билан шуғулланди. Канал бўйлаб кўплаб йирик ва майда иншоотлар қурилиши керак эди. Қурилиш жадаллашди. Тез орада цемент етишмаслиги маълум бўлди. Пославский бу ҳақда қурилиш раҳнамоси — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Усмон Юсуповга доклад қилди.

— Қанча етмайди? — сўради Юсупов.

— Бир ярим минг тоннача...

— Бошқа цемент йўқ. Ололмайсиз ҳам, шу кунларда бу ҳақда гап бўлиши мумкин эмас. — Гап Шомира гидроучастка қурилиши ҳақида борарди. Бетон аралаштирувчи машина бекор турибди. Қуувчилар беш. — Виктор Васильевич, нима қиламиз, фақат Сиз ёрдам бераоласиз!

— Бутебетондан фойдалансак...

— Нима, тушунмадим.

— Иншоот қурилишида йирик тошлар ишлатилса. Тепасидан...

Бу усулдан канал қурилишида кенг фойдаланилди. Иш ҳамма участкаларда юришиб кетди. Аввало бу усул каналнинг бош иншооти Куйганёрда қўлланилди. Таклиф амалда ўзини оқлади. Виктор Пославский ҳамма жойда бош-қош бўлди. Йирик-йирик иншоотлар муддатидан илгари тикланди. Фан ютуқлари амалиёт билан боғланди. Минг йилги усуллардан фойдаланилди.

— Виктор Пославский билан ёнма-ён ишлаш бизга мароқли, — дейишарди гидротехниклар.

Ўзбекистондаги барча сув хўжалиги қурилишларида Виктор Пославскийнинг ўз ўрни бор. 162 километр узунликдаги Шимолий Фарғона канали кўпгина тепалик ва жарликлардан ўтиши, Пошшотсой, Косонсой, Говасой, Резаксойларни кесиши керак эди. Пославский кексалар, инженер-техниклар билан маслаҳатлашди. Резаксой устига диаметри 2,5 метрлик темир-бетон қувур ётқизилди. Секундига 10 куб сув ўтказиш қувватига эга чуқур ковланди. Иншоот кечга яқин тугалланди. Кечаси келган сел ҳаммасини яксон қилди. Бу Виктор Пославскийга сабоқ бўлди. Кейингиси секундига 50 куб сувга мўлжалланган.

Эзлик йилдан ортиқ умрини Ўзбекистондаги сув қурилишига сарфлаган Виктор Пославский оддий техникликдан академик даражасига етди. Катта ҳурмат-

иззатга эга мутахассис иш куни билан ҳисоблашмади. Унинг фаолиятида Шимолий Тошкент канали, Чирчиқ, Бўзсувда Фарҳод ГЭСи алоҳида ўрин олади. Катта Гиссор ва Жанубий Хоразм каналлари, Ургатўқай ва Каттақўрғон сув омборлари, Қарши ва Марказий Фарғона ерларини ўзлаштириш, бошқа суғориладиган ерлардаги сув хўжалиги қурилишларидаги Виктор Пославский хизматларини эътиборга олсак, у Ўзбекистоннинг иқтисодий ривожланишига улкан ҳисса қўшганлигига амин бўламиз.

Виктор Пославский ана шундай илғор коммунист, ташаббускор инженер, талантли олим, академик, сув хўжалигининг юлдузи бўлиши билан бир пайтда, оддий, камтарин инсон ҳам эди.

ҚОДИРЖОН РАСУЛОВ

Фарғона водийси ўзининг мураккаб иншоотлари, ерларни ўзлаштириш услуби, суғоришни ташкил этиш йўллари ва халқ орасидан чиққан мироблари билан жаҳон ирригация-мелиорацияси тарихида ўзига хос ўрин эгаллайди. Халқ орасидан етишиб чиққан ўнлаб, юзлаб мироблар, иқтидорли маҳаллий мутахассислар ерларни суғоришнинг Шарқона усулларини ва тажрибаларини давом эттириб, партов ерларни ўзлаштиришга муносиб ҳисса қўшдилар. Ана шундай эл-юрт ишига камарбаста, фидойи ирригаторлардан бири Қодиржон Расуловдир. Область жамоатчилиги бу таниқли мутахассис, областнинг бош миробларидан бири сифатида танилган олижаноб, камтарин ва меҳнатсевар инсонни юксак қадрлайди.

Қодир Расулович меҳнат фаолиятининг бошланиши мамлакат ҳаётидаги энг жўшқин давр суронли меҳнатнинг заҳматлари билан тўлиб-тошган 30-йилларга тўғри келди. 30-йилларнинг ўрталарида у Балиқчи

МТСида катта гидротехник бўлиб иш бошлаган эди. 1938 йилдан бошлаб область сув хўжалиги тармоқларида ишлаб келди. Дастлаб район сув хўжалиги бошқарувчиси вазифасида хизмат қилди. Сўнгра совет, партия ишларига ўтди. Куйбишев райони партия ташкилотига раҳбарлик қилди. Изланувчан, тиришқоқ ва ишда ташаббускор мутахассис 1949 йилда Сўх—Исфайрам суғориш системасининг, кейинчалик эса Қўқон суғориш тармоқлари бошқармасининг бошлиғи бўлди. Область суғориш тармоқлари бошқармасига, йирик пахтачилик хўжалигига раҳбарлик лавозимига кўтарилди. Область сув хўжалиги тармоқлари бевосита Қодир Расуловичнинг кўз ўнгида бўлганлиги учун унинг сидкидил меҳнатлари, бир қатор қимматли таклиф ва ташаббуслари натижасида тобора ривожланиб борди. Қодир Расулович салкам 20 йил мобайнида ана шу тармоққа моҳирлик билан бошчилик қилди. Область халқ хўжалигининг барча тармоқлари, хусусан, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг, муттасил юксалиб боришини у раҳбарлик қилган ана шу система коллективи меҳнатисиз тасаввур қилиш қийин.

Бугунги кунда Қодир Расулович ўзининг ярим асрдан ортиқ меҳнат фаолиятини кўз ўнгидан ўтказар экан, яратувчилик ва бунёдкорлик ишларида ҳамкор—сафдош бўлган жонкуяр дўстлари ҳақида хотирлайди. Б. Усмонхўжаев, Ф. Шамсиддинов, З. Ғаниев, П. Канайкин, В. Черниловский, Ҳ. Эрматов сингари областимиз ирригацияси сардорлари билан Марказий Фарғонанинг Аччиққўл, Қизилтепа, Шимолий Бағдод, Арсиф, Уч уй массивларини қадамба-қадам кезиб чиққанлари ҳақида ҳикоя қилади. Каркидон, Қўрғонтепа, Шўрсув, Ямбароқ сув омборлари қурилишида уларнинг ўчмас излари қолди. Катта Фарғона, Жанубий Фарғона каналлари, Катта Андижон, Лоғон каналлари, Шимолий Бағдод коллектори ва бошқа кўплаб

сув йўллари қурилишида ҳам улар ишбоши, ташаббускор бўлдилар.

Ветеран ирригатор, область сув хўжалиги ходимларининг мураббийси Қодир Расулович Расулов ҳамон сафда. У 1983 йилдан бери Катта Фарғона канални эксплуатация қилиш бошқармаси бошлиғи бўлиб ишлаб келмоқда. Янгиликка, ташаббусга ташна қалб эгаси ўзининг бутун куч ва билимларини фан-техника тараққиёти ютуқларини ишлаб чиқаришга кенг жорий этишга, ирригатор ва мелиораторлар меҳнатини енгиллатишга сарфляпти. Ҳозир канални бошқаришнинг кўп жараёнларида бевосита телемеханикадан фойдаланиляпти.

Сув хўжалиги тармоқларида Қодир Расуловнинг ўнлаб муносиб шоғирдлари бор. Улар меҳрибон устозлари бошлаган ишни давом эттириш билан халқимиз турмуш фаровонлигини юксалтириш, олдинда турган социал-иқтисодий вазифаларни муваффақиятли ҳал этишга муносиб ҳисса қўшиб келмоқдалар. Тажрибали ирригатор, сув хўжалигининг тиниб-тинчимас ташкилотчиси ва моҳир раҳбари Қ. Расуловнинг меҳнатлари партия ва ҳукуратимиз томонидан муносиб баҳоланган. У уч марта Меҳнат Қизил Байроқ ордени, «Ҳурмат белгиси» ордени, 4 та медаль билан тақдирланган. Унга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ирригатор» Фахрий унвони берилган. Ишлаб чиқариш вазифалари билан қанчалик банд бўлишига қарамай, Қодир Расулов область партия комитетининг аъзоси ва область Советининг депутати сифатида кенг миқёсдаги жамоатчилик ишларини амалга оширяпти.

«Сув келтирган азиз» — дейди халқимиз. Дарҳақиқат, халқимизнинг ана шундай асрий орзусини рўёбга чиқаришдек хайрли ишда катта куч-ғайрат сарфлаб, эл меҳрини қозонган ветеран ирригаторни ҳамм ҳурматлайди.

Мана бир мисол. Чўл қаҳрини чўлда ишлаган билди. Мана бир ҳафтадирки, чанг-тўзон кўтариб бўрон қутуради. Асов шамол кафтада гирдобдай тўзғитган қум қуюнлари кўз очишга имкон бермайди. Лоток ётқизилган ариқ лабидан шамолга қарама-қарши интилиб бораётган яшил дуррачали аёл — Файзихоннинг бутун хаёли ғўзада.

— Жала, ёмғирдан ҳам нолиб юрган эканмиз, — ўйлади у. Бунақада ўсимликнинг тинкасини қуритиб қўяди-ку! Шу топда Қодир Расулов келиб қолди.

— Салом, қариндош! Узингиз, тоғам ва сингиллар — ҳаммаларингиз саломатмисизлар? Чўли-малигимизнинг феълу атвори қалай? Ғўзаларнинг авжи-чи? Қийналмаяпсизларми?! Сув етарликми?

Файзихон сингилнинг фарзанди. Етмиш биринчи йили бу оила партия даъватига жавобан чўлда ишлашга азму қарор қилди. Улар Янгиқўрғон районидagi Алихон қишлоғидан қарийб 150 километр олисдаги Марказий Фарғона ерларига жўнашди. Файзихон «Мен ҳам бораман» деб туриб олди. Ота-онаси «Аввал булар бориб келишсин-чи» дейишларига ҳам кўнмади. Улар Марказий Фарғона ерларига келиб тушишди. Олимжон — Файзихоннинг жияни. У қир-адирлар оралиғидаги торгина қишлоқда ўсган ўспирин эмасми, чети уфқларга бориб туташувчи бепоеъ дашт-биебонларга маҳлиё бўлиб қолди. Бу ердаги мактабда ўқишни давом эттириб, ўнинчини тамомлади. Кейин икки йил далада ишлаб, совхоз раҳбарлари назарига тушди. «Бўладиган йигитга ўхшайди» дейишди улар. Йўланма бериб ўқишга жўнатишди. Буни ҳам уйдалагач, совхоз ҳисобидан стипендия тайинлашди. Мана шунга ҳам икки йил бўляпти.

Файзихон шуларни хаёдан ўтказаркан, ҳозир қаҳрига олиб увлаётган чўл бўронини ҳам, коллективдаги ташвишни ҳам унутиб мийғида жилмайди. Ким билсин, бу жилмайиш ўз тақдирдан мамнунлик, жия-

ни Олимжон ва ўз фарзандлари орзу умиди билан боғлиқ эзгу ниятлар тугёнидир, эҳтимол. Ҳа, Файзихон опа Ҳакимова аёл киши бўлишига қарамасдан коммунистга хос олижаноблик ва жасорат кўрсатди. Дастлаб звенога бошчилик қилди. Кейин бригадир этиб тайинлашди. Бирин-кетин турмуш ўртоғи Ҳамиджон, жияни Олимжон, қизлари Мунаввар, Зулфия, Зубайда, Шаҳлолар унинг қаватига кирди. Тўнғич қизи совхоз бухгалтериясида ишларди. Дала дуруст экан, деб бу йил у ҳам сингиллари ёнига — пахтазорга чиқди. Бу орада кўёви Акромжон Абдуллаев ҳам коллективга келиб қўшилди.

Аҳиллик бор жойда омад бароридан келаверади. Бригада ўтган йили 80 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 17 центнер ўрнига 31 центнердан чўл дурдонаси йиғиб олди. 262 тонна пахтанинг деярли ҳаммаси «зангори кема»лар бункеридан тўкилди. Бригадага «Коммунистик меҳнат коллективи» деган фахрли ном берилди. Коллектив етакчисининг кўксини «Ҳурмат белгиси» ордени беади. Янгидан 10 гектар партов ер ўзлаштирилиб, пахта майдонлари 90 гектарга етказилди. Ҳаммаси бўлиб 20 киши ана шунча ерда деҳқончилик қилади. Уларнинг тенг ярми Файзихон опанинг оила аъзоларидир. Бригада коллективи бир ёқадан бош чиқариб, ҳосилдорликни 40 центнерга етказишни дилга жо қилган. Бу, ҳар бир ишчи ҳисобига ўртача 18 тоннадан, жами 360 тонна «оқ олтин» етиштирилади, демакдир.

Марказий Фарғона ерларида об-ҳаво ноқулай келди. Кучли жала, сурункали ёмғир, тўхтовсиз шамол — буларнинг ҳаммаси ишга халақит бериб турди. Чўл феълини билиб, тадбиркорлик билан иш юритиш туфайли, ғўзанинг нобуд бўлишига йўл қўйилмади. Ҳар гектар ерда ўртача 100 минг тупдан ниҳол ўсди. Дала ишлари агротехника қоидалари асосида пухта ташкил этилди. Сувчиларга Файзихоннинг турмуш ўртоғи Ҳа-

миджон етакчилик қилаётган бўлса, механизаторлар дарғаси — куёви Акромжон, Қодир Расулов бўлса — илҳом ва ташаббус манбаи.

МУТАЛЛИБ БУРИБЕКОВ

Муталлиб ака ишдан қайтиб, энди диванга ён-бошлаган эди, устма-уст телефон жиринглади. У вақти-бемаҳал бўлиб турадиган бундай қўнғироқларга кўниккан. Гоҳида навбатчи-диспетчер ярим кечаси сув кескин камайганидан безовталаниб қўнғироқ қилар, гоҳида сув тармоғи бошлиғи «экскаваторни нима қилай?» деб маслаҳат сўрар, гоҳида райком секретари сувни кўпайтириб беришни сўраб, телефон қиларди. Чунки, Муталлиб ака Қувадан Олтиариққача, Водилдан Езёвонгача ҳар бир анҳор, ҳар бир канални беш қўлдай билар, фалон каналда сув режими қандай деб сўралса, дафтар варақлаб ўтирмай, бехато айтиб берарди. Ҳозир эса унинг қўнғили ғаш. Трубкани қулоғига тутди-ю, нурли чеҳрасида ташвиш аломатлари пайдо бўлди. Оқшлари ораси қуюшлашди, ўзига хос босиқ овозда «Ҳозир етиб бораман» деди-да, телефон рақамларидан гараж номерини терди. Сабри чидамай, кўчага чиқди. Кўчада ёмғир, челақлаб қуярди. Асфальтдаги неон чироқларининг шуъласида машина кўринди. У шофёрнинг ёнига ўтирди. «Тез, Водилга ҳайданг». Уша кеча катта жала оқими тоғлардан қутуриб, йўлда учраган нарсани янчиб Фарғона шаҳрига бостириб кела бошлади. Оқтепа дамбаси, Фарғона ташламаси сел шиддатини кесди. Икки-уч километрли тор ўзандан келган оқимни тарқатиб юборди. Муҳими одамлар саросимага тушмадилар. Қудратли техникага таяниб, тошқин оқибатларига қарши кураш бошланди. Вайрон бўлган иншоотларни кўриб Муталлиб ака-

нинг юрак-бағри эзилди, икки-уч кун ичида анча чўкди. Бироқ, сир бой бермади. Ўзини бардам тутди. Фарғона ташламасидаги ишларга бош-қош, туну кун мижжа қоқмади. Бой тажриба, ички бир туйғу орқали у ўзининг шу ерда кўпроқ фойдаси тегишини қалбдан ҳис қиларди.

Бу тошқин 60—62 йиллардаги қаттиқ қурғоқчиликни эслатди. Исфайрам ва Шоҳимардонсойларнинг туби кўриниб жилгага айланиб қолганди ўшанда. Ҳар литр сув ҳисобда, экинлар офтобда қовжираб кетган. Ҳосилни қутқариш учун нима қилиш керак? Қўшимча оби-ҳаёт манбаи борми? Миробларда ҳам, деҳқонларда ҳам ана шулар муаммо. Муталлиб ака ҳам юрган йўлида шуну ўйларди. Бир кун Чимёндан чиқаверишда томоғи қуруқшаб, жудаям чанқади. Бахтига, йўл ёқасида булоқ учраб қолди. Муздек зилол сувдан тўйиб-тўйиб ичди. Машинага чиқиб ўтираркан, хаёлига лоп этиб ажойиб фикр келди. Ўсмирлик чоғлари Қўчқорчи адирларида пода боқиб юрарди. Адир этакларида кўпдан кўп, катта-кичик булоқлар бўларди. Кейинчалик экин экилиб ўша булоқлар кўмилиб кетди. Ҳамманинг эсидан чиқди. Шубҳасиз, бундай булоқлар ҳар бир қишлоқда бор. Қариялардан сўраб-суриштирилса, топиб беришади. Бу билан экинларнинг ташналиги батамом қондирилмайди, албатта. Бироқ, беш-ўн куб сув чиқиб турса ҳам, ҳарна-да.

Кишилар бу фикрни ёқлаб чиқишди. Айримлар эса уннаганга арзимаиди, деб қўл силкиди. Муталлиб ака қаттиқ турди, рад этиб бўлмайдиган далиллар келтирди. Оқибатда Чимён, Оқбилло, Сойбулоқ, Жўйдам каби қишлоқларнинг теварак-атрофидаги булоқларнинг кўзи қайта очилди. Қаловини топса, қор ёнади. Ҳамма гап ишнинг кўзини билишда. Муталлиб ака ишнинг кўзини биладиган, одамларнинг куч-ғайратларини аниқ мақсад сари йўналтира оладиган раҳбарлардан. Бу фазилатларни тўқимачилик фабрикасига

пойдевор қўйишда, Лоғон каналини бунёд этишда, Фарҳод ГЭСи қурилишларида орттирган. Бу қурилишлар Муталлиб аканинг қалбида ўчмас из қолдирган. Унинг ўзи ҳам ана шу қурилишлар билан бирга қаддини ростлаган, ўсиб улғайган.

Рабфакни битиргач, ёш йигит Аввал қишлоғида муаллим бўлиб ишлай бошлади. Коллективлаштириш йиллари қишлоқма-қишлоқ юриб деҳқонларни колхоз тузишга даъват қилди. Бағдод районидаги Самарқанд қишлоғида қалдирғоч колхозлардан бирини ташкил этишда фаол иштирок этди. 1935 йили партия уни Сурхондарё областида коллектив хўжаликлар тузишга юборди. У аввалига МТСда агротехник, кейинроқ Денов район ер-сув хўжалигининг раҳбари этиб тайинланди. Шунда унинг бутун ташкилотчилик қобилияти рўй-рост намоён бўлди. Колхозга суқилиб кириб олган унсулларнинг пайтавасига қурт тушди.

...Ойдин кеча. Қишлоқ ширин уйқуда. Чор-атрофга қабристон сукунати чўккан. Дўппидек дарчадан кўчанинг у юзидаги магазин фонарининг милтираши элас-элас кўзга чалинади. Муталлиб ака елкасига чопонини ташлаб, шам ёруғида онажонига хат ёзишга тутинган. Шу пайт ҳужранинг эшиги оҳиста тақиллади. У эшикни очдию, ҳайрон бўлиб қолди. Остонада қадди-қомати келишган тоғ гўзали турарди.

— Тинчликми? Бемаҳалда нима қилиб юрибсиз?

— Узим... Шундай... Мени қутқаринг! Бадном қилишмоқчи! Қиз беҳол эшикка суянди.

— Тушунмадим. Қим, нега бадном қиларкан?

— Ўз отам, — шундай дея у юзини чангаллаб йиглаб юборди. Энтикиб гапида давом этди: — Кеча уйимизга нотаниш одамлар келишди. Дадам уларга «Райзонинг бошлиғи илдизимизга болта урмоқчи» — деди. — «Агар мен раисликдан кетсам, сенларнинг ҳолингга маймунлар йиғлайди. Бу балонинг олдини олишнинг битта йўли бор. Эртага кечаси қизимни ўша

бадбахтнинг ёнига киритиб юбораман. Иккитанг пойлаб борасан. Қолган иккитанг халойиқни тўплайсанлар. Кўчага опчиқиб тошбўрон қиламиз», — деди. Дадамнинг бу гапларини эшитиб, ёнингизга чопдим...

Муталлиб аканинг бутун вужуди титраб кетди. Зўр бериб қаҳр-газабини ичига ютди.

— Туринг, синглим. Уйга бораверинг. Ҳеч гап бўлмайди.

— Сизчи? Тезроқ кетинг бу ердан. Бари бир тинч қўйишмайди.

— Айтдимку, хавотир олманг. Ҳаммаси яхши бўлади. Бу ерга келганингизни биров билмасин, хўпми?..

Сурхондарёда колхозлар қаддини ростлагач, Муталлиб ака Фарғонага қайтиб келди. 1939 йили халқимизнинг хоҳиш-иродаси билан Ўзбекистонда биринчи марта умумхалқ ҳашари бошланди. Минглаб кишилар карнай-сурнай, ўйин-кулгу билан Лоғон канали трассасига чиқдилар. Канал қурилишида халқнинг буюк бунёдкорлик қудрати яққол намоён бўлди. 32 километрлик «Партия ХУИИ съезди» номли канал 17 кунда қуриб битказилди. Канални деҳқонлар ўзлари учун қурдилар. Битгач, минглаб гектар ерларни суғориш яхшиланди. Бу оби-ҳаёт манбаини бунёд этишда Иван Федорович Федодеев, Бузрукхўжа Усмонхўжаевлар билан ёнма-ён Муталлиб ака ҳам фаол қатнашди. У қурувчиларни ётоқлар билан таъминлаш, моддий таъминот ишлари билан бевосита шуғулланди. Оммавий ҳаракатнинг ташаббускорларидан бири бўлди. Лоғон каналининг қисқа муддатда қуриб битказилиши муносабати билан Муталлиб ака Бўрибеков кўпчилик қурувчилар қатори Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан тақдирланди.

У ватанимиз тақдири ҳал бўлаётган даҳшатли уруш йиллари Фарғона район партия комитетининг секретари бўлиб ишлади, кейинроқ эса район сув хў-

**Халқ жасоратининг абадий тимсоли бўлиб қолган
мўъжиза мана шу канал!**

жалигининг бошлиғи бўлди. Катта Фарғона каналида ишлади. Исфайрам-Шоҳимардонсой районлараро каналлар бошқармасига раҳбарлик қилди. Бошқарма коллективи Олтиариқ, Тошлоқ, Фарғона, Охунбобоев, Қува районлари ҳамда Қувасой шаҳри деҳқонларини оби-ҳаёт билан таъминлади. Сўнгги 20 йил ичида юзлаб километр янги каналлар қазилди. Унлаб замонавий гидроиншоотлар қад кўтарди. Фойдаланишга топширилган Полмон гидроузели бошқарма коллективининг фахри бўлиб қолди. Яқин ўтмишда кичикроқ сойнинг сувини тўсиб далаларга оқизиш учун 30—40 митроб сепоя ташларди. Бугунга келиб бу вазифани бир киши удалайди. Полмон гидроузелидан секундига 250 кубметр сув ўтади. Улкан оқимни навбатчи диспетчер бошқариш пульти ёрдамида жиловлайди.

Исфайрам-Шоҳимардонсой ҳавзасидаги каналларнинг узунлиги минг километрдан ортади. Бундан қарийб 300 километри бетонлаштирилган. Муталлиб ака Қўқонсой, Файзиободсой, «Партия ХУШ съезди» номи каналларни бетонлаштиришга бевосита раҳбарлик қилди. Бу каналларнинг муддатидан илгари фойдаланишга топширилгани ҳамда сув хўжаликларидаги кўп йиллик самарали меҳнатлари эвазига Муталлиб акага «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ирригатор» унвони берилди.

ҲАЙДАРАЛИ ХУДОЙБЕРДИЕВ

Колхоз — коллектив хўжалик. Правление райси ана шу хўжаликнинг етакчиси. Ҳар кунги, ҳар бир ишга бош-қош: у кимгадир маслаҳатгўй, кимгадир қайсидир масала юзасидан эътироз билдиради, яна бировдан хурсанд бўлади. Оддий бир оилада кундалик турмуш масалаларини ҳал этиш қанчалик мураккаб эканлигини эсга олсак, коллектив хўжаликни бошқариш, унга раҳбарлик қилиш янада сермашаққат вазифа эканлиги ойдинлашади. Ҳайдарали Худойбердиев умр баҳори — йигитлик даврини, умуман ҳаётининг ярмидан кўпини ана шу оғир, шарафли меҳнатга сарф этган олижаноб, мўътабар кишилардан. Мана, унинг мазкур хўжаликка бошчилик қилиб келаётганига 40 йил тўляпти. Бир йигит умри. Ана шу вақт мобайнида у сертармоқ хўжаликни машъаллар сафига етаклади.

...Узоқ-узоқларда балқиб чиққан Октябрь кўёши Сирдарё бўйларидаги қишлоқларга ҳам нур таратади. Бу зиё аста-секин ҳамма ёқни нурафшон эта бошлади. Қишлоқларда дастлабки артеллар тузилди. Ана шундай артеллардан бирига Ҳайдарали ва унинг дўстлари биринчилардан аъзо бўлдилар. Шу пайтга қадар кечган йиллар давомида ўз меҳнати самарасини кўрмаган ўсмирлар артелларда астойдил берилиб ишла-

дилар. Сал фурсат ўтиб, колхозлар тузила бошланиши уларни яна ҳам хурсанд қилди. Колхоз туфайли уйларга дон-дун кириб, турмуш фаровонлашди. Янги ҳаётдан мамнун Ҳайдарали ҳам тенгқурлари қатори сидқидилдан меҳнат қилиб, кўпчиликнинг оғзига тушди. Кўп ўтмай — 1937 йилда уни 75 гектар экин майдонига эга бўлган Охунбобоев номли колхозга раис қилиб сайлашди. Колхозлар бирлашди. У яна раисликни давом эттирди. Пахта ҳосилдорлигини 26 центнерга кўтарди. Район областда илғорлар қаторида тилга олинadиган бўлди.

Йилдан-йилга хўжаликнинг юксалиши юқорилайверди. Аввало, колхоздаги экинзорларни кенгайтиришга катта эътибор берилди. Хўжалик меҳнатчилари Найман, Доғистон, Олаҳамак мавзеларидаги партов ерларни ўзлаштиришга қўл урдилар.

Деҳқончилик маданияти ҳар томонлама ошириб борилди. Ҳар йили янги-янги техника воситалари сотиб олинди. Сув йўллари кенгайтирилди. Ерларнинг мелиоратив ҳолати яхшиланди. Яқунланган беш йилликда Карл Маркс номли колхоз аъзолари 3877 тонна ўрнига 4755 тонна пахта етиштиришди. Ҳозир йилига 5100 тонна хирмон кўтаришади. Ҳар гектардан 34 центнердан ҳосил олишади. Аъзоларнинг ўртача ойлик иш ҳақи 120 сўмни ташкил этади. Чорвачилик, сабзавот, полиз маҳсулотлари етиштириш ва бошқа тармоқлар ҳам колхоз аъзолари учун кони фойда.

Колхоз территориясидаги 10 та қишлоқ қиёфаси тубдан ўзгарди. Унлаб маданий-маиший хизмат объектлари қишлоқлар ҳуснига-ҳусн қўшди. 10 та магазин, бир неча кутубхона, клуб, аптека ва бошқа шохобчалар халқ хизматида. Қишлоқ йўллари асфальтланган, электр нури кирмаган хонадон қолмади. Оилалар «зангори олов»дан фойдаланади. Колхоз ҳар йили маданий-маиший қурилишлар учун 1,5 миллион сўм маблағ сарфлайди.

Жонқуяр коммунист, деҳқончилик илмининг омиликори Ҳ. Худойбердиевнинг хўжаликни юксалтириш йўлидаги ҳалол хизматларини партия ва ҳукуматимиз муносиб тақдирлаган. Катта хўжалик сардорининг кўксини Ленин ордени, иккита Меҳнат Қизил Байроқ ордени, Октябрь Революцияси ордени беэаб турибди. Унга «Республикада хизмат кўрсатган пахтакор» Фахрий унвони берилди. Олий Совет Президиумининг 4 та Фахрий ёрлиғи ҳам унинг баракали меҳнати, юксак инсонийлик фазилатларига берилган муносиб баҳодир.

УСМОНАЛИ МАДУМАРОВ

Усмонали Мадумаров Калинин номли колхознинг 23-бригадасига етакчилик қилади. Илгари колхозда табелчи бўлиб ишлаган ишбилармон ва уддабурон бу йигит — пахтачилик соҳасида ўзига яраша тажрибага эга бўлган ёш бригада етакчиларидан. Уни бригадирликка тавсия этишганда иккиланганлар ҳам бўлди. «Ахир ёшгина йигитча бўлса, коллективни бошқариш осон иш эмаску?» — деганлар ҳам топилди.

Иш, масъулият деган нарса ёш билан белгиланмайди?! Фақат қунт ва сабот билан, чидам билан ишлашгина кўпчилик қалбига йўл топишнинг калитидир. Инсонларга хос ана шундай фазилатларнинг дастлабки куртакларини Усмонали устози, уста пахтакор — Қобул ака Омоновдан ўрганди. «Ҳар нарсага меҳр керак. Меҳр бор жойда — ишқ-муҳаббат бор, ҳузур-ҳаловат бор, муваффақият бор». Устозининг ана шу гаплари Усмоналининг қулоғи остидан кетмасди. У ҳам ёшлигидан далалар қўйнида ўсган, деҳқончилик касбига чин юракдан меҳр қўйган. Шу меҳр туфайли кўп йил колхозда ишлаган эди. Энди эса бригадир. Катта бир коллективга бош-қош.

Тўғри, дастлабки йили деҳқончилик кўнгилдагидек бўлмади. Чунки, Усмонали кеч кузда — ҳосил ом-

борга тушадиган пайтда янги бригадага ишга ўтган эди. Устига-устак ўша йили баҳор сермашаққат келди. Кетма-кет ёнингариликлар оқибатида гўза ниҳоллари касалликка чалинди. Вильт ва кўсак қурти хуруж қилди. Уша йили ҳосилдорлик 30 центнерга етмади. Йиллик план 80 процентда қолди. «Наҳотки, ишонччи оқлаёлмасам?.. Биринчи йилиёқ дарз кетсам. Йўқ, бундай иш туттиш ярамайди. Келаси йили қандай бўлмасин, қолақлик доғини ювишимиз керак». Қиш ичи 1000 тонна маҳаллий ўғит жамғарилиб, ҳайдов олди-дан ҳар гектар ерга 20—25 тоннадан солинди. Чигит эрта муддатларда экилиб, сифатли яганаланди. Ўз вақтида ўғитланиб, озиқлантирилди. Ҳосил қушандаси — бегона ўтга қарши аёвсиз кураш олиб борилди. Баҳор ва ёз ойларида Усмонали тиним билмай ишлади. Бутун коллектив бир ёқадан бош чиқариб, гўза ниҳолларини ўз фарзандларидек ардоқладилар. Қалб қўрларини ана шу мурғак ниҳолларга бахшида этдилар. Матонат ва жасоратни табиат қийинчиликлариг қарши қўйдилар.

Натижа қувонарли бўлди. Йил бўйи қилинган фидокорона меҳнат ўз самарасини кўрсатди. Йиллик план октябрь ойидаёқ ўринлатилди. Пахта ҳосилдорлиги эса гектар бошига 39,9 центнерданга тўғри келди. Мўмай даромад олинди. Усмоналига эса мукофот тариқасида энгил автомашина берилди. Келгуси йили Ватан хазинасига 300 тонна аёло сортли пахта топширилди. Ҳосилдорлик 46,7 центнерга етди. Бригада колхоздагина эмас, балки район миқёсида ҳам юқори ҳосилли коллективлар сафига қўшилди.

— Бу йил 64 гектар ерга чигит экканмиз. Чигитни тупроқнинг ўз намига ундириб олдик. Ерларимиз ўта шўр. Шунинг учун ҳам агротехникани шунга биноан талабчанлик билан ўтказяпмиз, — дейди бригада саркори.

Бригада аёзолари ҳар гектар ер ҳосилдорлигини 55 центнерга етказишга бел боғлашган. Юксак мажбурийат масъулиятини юракдан ҳис этган ҳар бир колхозчи, механизатор, сувчи қўйинг-ки, барча-барчанинг бутун диққат-эътибори дала ишларини юксак уюшқоқлик билан ўтказишга қаратилган. Бригада даласида ҳаёт қайнайди. Омина Обидова, Раъно Тошқўзиёва, Санобар Бозорова, Маҳфират Тошқўзиёва сингари меҳнатсевар қизлар гўзаларни бегона ўт исканжасидан халос этишда ғайрат кўрсатишмоқда. Моҳир техника жиловкори Йўлдошали Қўрчиев эса чопиқ тракторини юқори унум билан ишлатиб, қатор ораларига сифатли ишлов бермоқда.

Коллектив аёзоларининг унумли меҳнат қилишлари учун дала шийпонида зарур шароитларнинг барчаси муҳайё. Дала шийпони қайта ремонт қилиниб, омавий-сиёсий ишлар марказига айлантилди. Болали оналар учун барча қулайликлар яратиб берилди. Тарбиячилар кичкинтойларни қалб ардоғида авайлаб, асрашади. Қўли гул ошпаз Ҳолинисо Мамадалиева мазали овқатларни, иссиқ чойни ўз вақтида тайёрлаб, колхозчилар ҳурматига сазовор бўляпти.

Тажрибали деҳқон Усмонали Мадумаров бошлиқ 23-бригада «оқ олтин» ижодкорлари дала ишларини ҳар доим юқори суръат ва аёло сифат билан олиб боришади. Улар зиммаларига олган 55 центнерлик улкан чўққини албатта забт этадилар.

ТУРСУН ҚАМБАРОВ

Область партия комитетига социал таъминот бўлиmidан хат келди. Бу ҳужжатда шундай сатрлар бор: «Фарғона область социал таъминот бўлимига партия, уруш ва меҳнат ветеранларидан Турсун Қамбаров хотирасини абадийлаштириш юзасидан қўлаб таклиф».

лар тушмоқда. Шу масалани кўриб чиқишни илтимос қиламиз».

Фарғона область партия комитетининг биринчи секретари бўлиб ишлаган Турсун Қамбарович Қамбаровнинг кўп қиррали ҳаёти ва меҳнат фаолиятини бир лавҳада ифодалаб бўлмайди, албатта. Шунинг учун мазкур лавҳада биз унинг характерига хос баъзи фазилатларнигина эсга оламиз. Аввало, Турсун Қамбарович — табиатан байналмилал эди. Бу кўпчиликка маълум. Шу ўринда унинг фаолиятига боғлиқ бир факт келтирамиз: 1971 йилнинг июль ойи охирида эди. В. Музаффаровни шаҳар партия комитетига чақиришди.

— Сизни Турсун Қамбарович йўқлаптилар, — дейишди биринчи секретарь қабулхонасида. В. Музаффаров котибнинг кабинетига киргач, улар илиқ саломлашишди.

— Жанговар топшириқ бор, ўтирингчи, — деб жой кўрсатди Турсун Қамбарович, — Иваново шаҳрини яхши биласиз, уни РСФСРнинг, бутун Иттифоқимизнинг газлама цехи десак бўлади, тўғрими? Мамлакатда биринчи Советлар ҳам шу ерда ташкил топган. Яна бир ҳафтадан кейин ўша табаррук шаҳарнинг юз йиллиги нишонланади. Сизни ўша тантаналарга вакил қилиб жўнатиш ниятидамиз. Икки-уч кундан кейин йўлга чиқсангиз, юбилейга етиб борасиз. Сиз сафарга шай бўлинг, биз эса табрикнома тайёрлаймиз.

Кекса журналист Воғиз Музаффаров
ҳикояси:

— Мен Иваново шаҳрига жўнадим. Ивановоликлар билан фарғоналиклар дўстлигининг теран илдизларини исботловчи ҳужжатлар билан тўқимачилик комбинати музейида танишиб чиққан эдим.

Боришим билан шаҳар партия комитетига Турсун ака ўз қўли билан ёзган табрикномани топширдим.

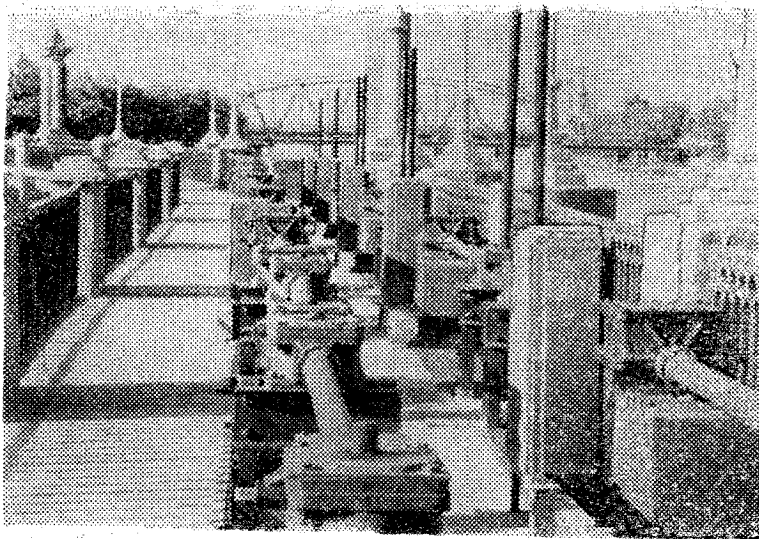
«Рабочий край» газетасининг 1971 йил 5 август сонида биринчи бетда босилган табрикномадан фақат бир иқтибос келтирмоқчиман,

«Туркистонда Совет ҳокимияти ўрнатилганда Иваново пролетарлари орасида катта революцион мактабда чиниққан атоқли саркарда, партия ва давлатнинг кўзга кўринган арбоби М. В. Фрунзе улуғ Лениннинг ўлкамиздаги элчиси эди. Тўқимачилик ота касби бўлган Иваново меҳнаткашлари Ўзбекистонга, жумладан Фарғонага тўқимачилик саноатини яратиш ва мустаҳкамлашда гоят катта ёрдам кўрсатдилар. Меҳнаткаш шаҳар — Иваново тўқимачилар билан пахтакорлар ўртасидаги бузилмас дўстликнинг рамзидир».

Турсун Қамбаров 1927 йилдан то 1937 йилгача комсомол ташкилотларида ишлади. Ўша йиллардаги ғайрат-шижоат, дадиллик ва ташаббускорлик узоқ йиллар давомида унга ҳамроҳ бўлди.

— Саккиз йил Турсун Қамбарович билан бирга ишлаш, — деб ҳикоя қилади партия ва меҳнат ветерани Қодиржон Расулов, — мен учун ҳаёт мактаби бўлди. Айниқса, 1957 йил — янги совхозлар тузиш даврида мен унинг кадрлар танлашдаги зийраклигига тан берардим. Унда кишиларни тезда пайқаб олиш қобилияти кучли эди. Аммо ёлғончиларга, маҳмадона ва тутуруқсиз ходимларга нисбатан ниҳоятда бешафқат бўларди. Ходимларга баҳо беришда адашганини эслай олмайман. Пахтакорларнинг турмуш шароитини яхшилаш борасида бизлардан, яъни партия ва хўжалик ходимларидан доимо ғамхўрлик кўрсатишни талаб этарди. У ўтказган ҳар бир бюро йиғилишини ҳар биримиз ўзига хос сабоқ деб билардик.

Турсун аканинг таржимаи ҳолини ўқир эканмиз, унинг деярли ҳамма вақт аҳолиси турли миллат вакиллари билан иборат бўлган байналмилал область ва шаҳарларда ишлаганини кўрамиз. 1949 йилда Москвада Олий партия мактабида ўқиб келгач, Марказий

Куйганёрдаги сув тақсимлагич.

Комитет уни Қорақалпоғистон область партия комитетига биринчи секретарь қилиб жўнатади. Сўнгра, 1954 йилгача Самарқанд область партия комитетининг биринчи секретари бўлиб ишлади. 1954—1962 йилларда у Ўзбекистон Компартияси Фарғона область комитетининг биринчи секретари эди. Унинг ҳаёт йўлидаги бу манзиллар ҳар жиҳатдан эътиборга сазовордир.

Партия ва меҳнат ветерани, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган бинокор Петр Иванович Игнатов шундай дейди,

— Турсун Қамбаров характерининг кучли томонларини доимо хотирамда сақлайман. Ундаги хусусиятлар фақат серғайрат, саботли кишиларгагина хос эди. Менимча у нозик психолог ҳам эди. Зеҳнига ҳаммамиз

қойил қолардик. Баъзида унинг қаттиққўллиги ҳақида эшитаман. Бу уни яхши билмасликдан келиб чиққан фикр бўлса керак. Тўғри, ўзига ҳам, бошқаларга ҳам ўта талабчан эди. Шу билан бирга шахсга ҳурмати зўр, меҳрибон, муҳтож одамга ёрдамини ҳеч аямас эди. Масъул постни эгаллаган ношуд, ташаббуссиз, мустақил фикрсиз кишиларни ёқтирмасди. Партиявий ишда бой тажрибага эга бўлгани учун қуйи звенодаги партия ходимларига катта чидам билан ташкилий ва сиёсий иш юргизиш йўлларини кўреатарди. Турсун Қамбаровнинг капитал ва уй-жой қурилиши, шаҳар ва қишлоқларни ободонлаштириш соҳасидаги хизматлари унутилмасдир...

Турсун Қамбаров ўз даврининг арбоби эди. У партия топшириқларини амалга оширишда тиним билмай фидокорона меҳнат қилди. Унинг мазмунга бой, серқирра ҳаёт йўли ҳозир ҳам кўп жиҳатдан ўрناк бўлиб хизмат қилади.

МАҲМУДЖОН МҶМИНОВ

Писсоқ чўлининг қоқ марказида қад кўтарган шаҳарчанинг номи ҳам, совхознинг номи ҳам Солижон-обод. Бу чўл бағрига илк бор қўл солиб, унинг юрак уришини, инсонга хизмат қилишдек олижаноб ниятини ҳаммадан аввал ҳис этган заҳматкаш бободоҳқонга ҳурмат ва эҳтиром рамзи. У киши марҳум Солижон Охунбобоев. Машҳур пахтакор, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони. Шу кишининг номи билан аталган мўъжазгина диёр бугун тилларда дoston.

— Совхозимиз Ленин номли колхознинг ана шу муборак ном билан аталган участкаси базасида ташкил топган, — деб ҳикоя қилади совхоз директори Маҳмуджон Мўминов. Совхоз ташкил этилгандан бери орадан неча йиллар ўтди. Бу даврлар ерга ер қўшиш, янги посёлкани бунёд этиш йиллари бўлди. Ис-

тиқболи порлоқ бўлган посёлкамизга қалб амри, виждон даъвати билан келаётган ҳиммати баланд кишилар сони тобора ортди. Улуғ мақсад, эзгу орзуларни рўёбга чиқариш учун кураш авж олди.

1978 йилда янги совхоз ташкил этилиб, унга 720 гектар экин майдони бирктиб берилганди. Чўлқуварлар ўшанда 600 гектар ерда пахта етиштиришди. Илк қадамлардан бошлаб совхоз чўлқуварлари «Фергана-водстрой» трестининг азаматлари билан ҳамкорликда янги ерларни ўзлаштириб, қишлоқ хўжалик оборотига киритишга бел боғлаб, астойдил иш бошладилар. Чўл бағридан йил сайин кўпроқ янги ерлар тартиб олинди. 1978 йилда 276 гектар, 1979 йилда 468 гектар, 1980 йилда 184 гектар ва 1981 йилда 214 гектар янги ер ўзлаштирилиб, совхоз чўлқуварлари тасарруфига киритилди. Еш хўжаликнинг умумий экин майдони 1862 гектарга етди. Шундан 900 гектар ерда пахта етиштирилди. Яна 300 гектар кейинги тўрт йилда пахтазорга айлантилди. Қўриқ ернинг ҳар гектарида 20,4 центнердан «оқ олтин» етиштириб олинди. Кўпдан бери чўл билан тиллашиб келаётган омилкор деҳқонлардан Тўрахўжа Йўлдошев, Иброҳимжон Қобилов, Иброҳимжон Нуриев бошлиқ бригадалар ҳар гектар ердан 22—25 центнердан чўл друдонаси етиштирдилар. Янги ўзлаштирилган чўл бағрига биринчи марта чигит қадаган Акрамжон Холдоров бошлиқ оилавий звено она-Ватанга 550,8 центнер «оқ олтин»ни армуғон этди. Чўлда жавлон ураётган Абдухалил Жалилов ва Абдуллажон Исҳоқов бошлиқ бригадаларнинг деҳқонлари эса маккажўхори, полиз-сабзавот ва озуқабоп экинларнинг ҳосилдорлигини кўтаришда алоҳида фидокорлик кўрсатдилар.

— Бунёдкорлик борасида ўтган йиллар ичида амалга оширилган тадбирлар озмунча эмас, — дейди директор. — Давлатимиз совхоз шаҳарчасини бунёд

этиш учун бош планга кўра 10 миллион сўм маблағ ажратган. Шу маблағнинг бир қисми сарфланиб, ҳозирдаёқ посёлканинг муҳташам бинолари бирин-кетин қад кўтариб бормоқда. Бу ҳақда янги уйларга кўчиб кириб, роҳат-фароғатда яшаётган чўлқуварлар билан суҳбатлашган ҳар бир киши яққол тасаввурга эга бўлиши мумкин.

Посёлка гарчи мўъжазгина бўлса-да, унда шаҳар қиёфаси намоён. Асфальт ётқизилган кенг, раvon кўчалар. Турна қатор муҳташам уй-жой бинолари. Чўлқуварларга маданий-مائий хизмат кўрсатадиган муассасалар... Янги қурилган мактабда эса чўлқуварларнинг фарзандлари билим чўққиларини эгаллашяпти. Муҳташам болалар боғчасида ҳам айни вақтда кичкинтойлардан 90 таси яйраб ўсмоқда, ёзга чиқиб унда 180 бола тарбияланади. Фельдшер-акушерлик пункти ҳам эл хизматида.

Қад кўтарган муҳташам уй-жой бинолари нуқул пишиқ гиштдан уч-тўрт хоналик қилиб қурилган. Ҳатто беш хоналиклари ҳам бор. Айримлари икки қаватлик, баъзи бири бир қаватлик. Ҳар бир уйикки оилага мўлжалланган. Ҳар қайси оила учун беш хонадан иборат кварта ира ажратилган. Ҳамма коммунал қулайликлар мавжуд. Баҳодиржон Ақромов билан Мубо-ракхон Султонова, Аҳмаджон Ақбаров билан Офтобхон Ҳакимова, Иброҳимжон Аҳмедов билан Комила-хон Тешабоева ва Соҳибжон Урайимов билан Замира-хон Халиловаларнинг никоҳ тўйлари ана шундай муҳташам ва ораста янги уйларда тантанали вазиятда ўтказилди. Янги уйларда истиқомат қилаётган пенсионер отахонлар Содиқ Маҳкамов, Мўмин Холматов, Сот-лик, баъзи бири бир қаватлик. Ҳар бир уй икки оилага бўлган Улуғазимхон Акрамова, Инобат Исҳоқова, Та-ваккалхон Хўжаохуновалар ҳам гулгун ҳаёт, фаровон турмуш, мўл-кўлчилик ва тўкин-сочинлик учун чуқур миннатдорчилик билдирмоқдалар.

Янги шаҳарча учун 105 гектар майдон ажратилган. Унда 582 оила учун ҳар томонлама қулай уйлар қад кўтаради. Яна яқин йилларда 430 уй қуриш мўлжалланмоқда. Икки оилага мослаштирилган бир қаватли уйларни қуриш учун 29 минг сўм, икки қаватли уйлар учун эса 49 минг сўм маблағ сарфланади. Уйларда истиқомат қиладиган совхоз ишчилари саккиз йилгача уйдан фойдаланганлик учун пул сарфламайдилар. Бу муддат ўтгандан кейин ҳам улар фақат квартира ҳақи тўлайдилар, холос. Бу албатта чексиз гамхўрлик, ишчиларга бўлган юксак ҳурмат-эҳтиром!

— Посёлкамизнинг истиқболини тасаввур қилиб, уни кўз олдимга келтирсам, жуда яйраб кетаман, — дейди Маҳмуджон Мўминов. — Бош план рўёбга чиққач, посёлкамизда 24 ишчи ўрнига эга бўлган савдо маркази, ҳар бири тўрт юз томошабинга мўлжалланган қишлоқ ва ёзлик клуб, аҳолига маиший хизмат кўрсатиш уйи, 640 ўринли янги мактаб, стадион ва сузиш бассейни, соатига 40 киши ювинадиган ҳаммом, ҳар бирида ёзда 180 ва қишда соатига 90 бола тарбияланадиган яна иккита болалар боғчаси, бир суткада икки тонна нон пиширадиган новвойхона, чорвачилик комплекси, яна кўплаб маданий-маиший объектлар, хўжалик бинолари бунёдга келтирилади...

Марказий Фарғонада камол ва равнақ топаётган Охунбобоев районидаги «Солижонобод» совхозининг келажаги ана шундай порлоқ. Буларнинг ҳаммасида Катта Фарғона канали қурувчилари меҳнатининг шижоатли жасоратларининг излари бор.

МАМАДАЛИ УСМОНОВ

— Мана шу ерда Мамадали Усмоновнинг бригадаси бошланади, — деди Абдужалил Ҳасанов, машина тезлигини пасайтирар экан, — аввалги кунни келганим-

да яхоб берилмаган биттагина карта қолган эди. Бригадир шу ерда бўлса керак.

— Чўлга тез-тез келасиз-ми? — сўрайман ундан.

— Биз ҳам чўлқувармиз-да, дейди Абдужалил жилмайиб. Бригадир билан бирга ер очганмиз, шу ерда бир неча йил табелчилик ҳам қилганман. Бу дала-ларнинг оҳанрабоши ўзига тортади. Бригадир билан суҳбатлашиш мароқли. Ҳар бир сўзи — олтин, кўпни кўрган одам-да...

Узоқдан қўлларида кетмон ушлаган уч-тўрт кишининг қораси кўринди. Улар орасидан тўладан келган, пастроқ бўйли бир киши ажралиб чиқиб, сал оқсоқланиб, оёғидаги резина этик бир-бир ярим қарич лойга ботиб, биз томон юра бошлади. — Бригадир, — шивирлади ҳамроҳим. Очиқ чехра, чақноқ кўзларидан нур ёғилиб турган киши ёнимизга келди. Ҳал-аҳвол сўрашгач, у билан узоқ суҳбатлашдик.

Суҳбатимиз унинг ўзи ҳақида, коллективи, меҳнати, ўй ва ташвишлари, орзу ва умидлари, ўтган хўжалик йили яқунлари, келгуси йил режалари хусусида бўлди. Мамадали оддий деҳқон оиласида туғилиб ўсди. Ота-онанинг ёлғиз фарзанди. У ёшлигидан ростгўй, фидойи меҳнатсевар бўлиб вояга етди. Ёшлигидан энг қийин, энг шарафли касбга — пахтачиликка меҳрмуҳаббат қўйди. Чигит экди, кетмон чопди, ғўза ниҳолларига сув таради.

1958 йилдан мустақил пахтачилик бригадасини бошқара бошлади. Чўл ерларни ўзлаштириб, ҳосилдорлигини ошириб, яна янги ерларга отланди, чўлни ўз измига бўйсундирди.

Дастлабки йили пахта ҳосилдорлиги пландаги 8 центнер ўрнига 12 центнерни ташкил қилган бўлса, эндиликда ҳар гектар майдондан мунтазам равишда 57—59 центнердан «оқ олтин» олинапти. Дастлабки пайтдаги 60 гектар ер энди 150 гектарга етди. Ўтган

йили бригада аъзолари Ватан хирмонига 882 тонна пахта етказиб бердилар. Самарали меҳнатлари учун Мамадали Усмоновнинг кўксини Ленин ордени, иккита Меҳнат Қизил Байроқ ордени, қатор медаллар беади. Коллектив эришаётган муваффақиятлар боиси аҳиллик ва ҳамжиҳатликда. Бувайда районининг Ойимқишлоқ, Чўлқишлоқ, Шўрқишлоқ, Шўртепа, Дехқонобод, Қўнғирот қишлоқлари аҳолиси бир ёқадан бош чиқариб бир оила фарзандларидек аҳиллик ва иноқлик билан меҳнат қилишади. Уларнинг барчасини заминга, пахтага муҳаббат бир-бирига яқинлаштиради.

Эришилаётган ютуқларнинг яна бир сабаби — бригадирнинг омилкорлиги ва тadbиркорлиги, бригада аъзоларининг, қишин-ёзин мўл-кўлчилик яратиш йўлида фидокорлик билан меҳнат қилишида. Бригадада 25 киши ишлайди. Улар 150 гектар майдонда катта куч-ғайрат сарфлаб, мардлик ва матонат намуналарини кўрсатиб, қийинчиликларни дадиллик билан енгиб меҳнат қилишади. Бригадир эса коллектив ишини ишбилармонлик билан ташкил қилиб юқори марраларни эгаллаш сари йўналтириб боради. Меҳнаткаш инсон ҳақида, унга зарур иш ва дам олиш шароити яратиб бериш борасида ғамхўрлик қилади. Дала шийпонда, сувчилар ва ремонтчилар учун келтирилган қулай вагончада телевизор ва холодильник ишлайди, китоблар, газета ва журналлар келтирилади, кунига уч маҳал иссиқ овқат тайёрланади. Меҳнатлари ҳам сердаромад бўлади. Йил якунига кўра бригада аъзоси ишлаган ҳар бир сўмига 2 сўм 2 тийиндан мукофот пули олди. Колхозчининг ўртача ойлик маоши 260—270 сўмни ташкил этди.

Бригада ялпи хирмонни 1000 тоннага етказишга ваъда берган. Энди далалардаги иш ҳам шунга яраша. Шўр яхши ювилади, ер эрта етилади, етарли нам тўпланиб, чигитни тупроқнинг ўз намига эрта ундириб олишга имкон туғилади. Иш йил 12 ой тўхтамайди.

Далаларга 760 тонна атрофида маҳаллий ўғит олиб чиқилди. Табақалаштирилган ҳолда ҳар гектар ерга 200 тоннадан органик ўғит солинади. Бир сўз билан айтганда, Мамадали Усмонов бошчилик қилаётган бригада даласида олиб борилаётган тadbирлар, қишки ишларнинг омилкорлик билан ташкил этилаётганлиги, Абдурахим Мадаминов, Раҳматали Дўлтаев, Зайнобиддин Отажонов, Абдулазиз Мухторов, Зайнобиддин Мўминов, Муллакарим Раҳимов, Валижон Абдуллаев сингари сувчилар, насосчилар, транспортчилар, шофёрлар, бульдозерчиларнинг ғайрати кўнгилга ишонч бағишлайди.

Кечагина қум барханлари, ўтиб бўлмас тўқай ва қамишзорлардан иборат ерларнинг кўз ўнгингда чаманзорга айланиб бориши ҳар қандай кишини ҳам севинтиради. Айниқса, кимсасиз чўлни гулистонга айланишида ўз ҳиссасининг борлигини, ҳар бир дов-дарахт, ҳар бир ниҳолнинг яйраб-яшнашида, кўкка бўй чўзишида бунёдкорона меҳнатнинг шарофати барқарорлигини ҳис қилиш, туюш бахт — деганлари, умр мазмуни деганлари эҳтимол шудир. Мамадали Усмонов ва унинг шогирдлари ўз бахтини, умрларининг мазмунини чўлда деб биладилар.

ЮСУФЖОН ИСҲОҚОВ

Турсунбой ҳарчанд қистамасин, Юсуф қападан кетишга кўнмади. «Шу ваҳший саҳро қўйнида ётаман, дедимми, ётаман. Бу ердан кетган ҳам номард» — деди чўрткесарлик билан.

— Майли, билганингни қил, — дея Турсунбой ҳам ҳафсаласи пир бўлиб қайтиб кетди.

Юсуф қолди. Осмондаги ой булутлар ичида гоҳ кўриниб, гоҳ беркинади. Кўк кўрпасида олмосдай порлаб турган юлдузлар кўнгилда алланечук сирли ҳислар қўзғайди. Юсуф бир оз кўкка боқиб ётди, кейин

бадани увишиб, кўрпа ичига кирди. Киприги илинмади. Хаёллар уни болалик кунларига, ўт-олов навқиронлик йиллари қучоғига олиб кетди... Она шаҳри Маргилонни эслади. Йўрмадўз. У шу ерда туғилди. Улғайди. 12—13 яшарлигиданоқ ён қишлоқда тузилган «Қизил ой» коллектив хўжалигига бориб ишлади. Машҳур чўлқувар Холматжон Марозиқов ҳосилот эди. Йил ўтди. Уруш бошланди. Йигитлар Ватан ҳимоясига жўнаб кетишди. Даладаги оғир, машаққатли меҳнат Юсуф сингари ўсмир болалар, кексалар ва аёллар зиммасига тушди. Юсуфжон звенога етакчи қилиб тайинланди. Ун йилдан зиёд вақт ичида кичик коллективга бошчилик қилди. Кейин эса сабзавотчилик бригадасига ўтиб ишлади, бригада бошлиғи бўлди. Тикланиш йилларида далада зарбдорчасига ишлаб, деҳқончилик илмини ўрганди, ер билан тиллашадиган, унинг талаб ва эҳтиёжларига қараб иш тутадиган бўлди.

Тошлоқликларнинг фахри, шерюрак Холматжон ака чўлга ҳужум бошлаган йиллари унинг ёнида бўлди. Йилдан-йилга ерга-ер, ҳосилга-ҳосил қўшишди. Ҳозирги кунда мамлакатга салкам 6 минг тонна пахта етказиб бераётган Карл Маркс номли колхознинг оёққа туришида, шуҳрат топишида унинг ҳам ҳиссаси бор... Раис 10 кишини чақиртирди. Айтилган вақтида етиб борди. Кўрдик, билагада куч-ғайрати тошган, тоғни талқон қиладиган йигитлар тўпланибди.

Ҳаммангиз ҳам, — сўз бошлади Холматжон ака, — чўл қувишда, ер ўзлаштиришда тажрибаси бор азаматлардансиз. Мана, ғоят қийин бўлишига қарамай. Марказий Фарғонанинг ўжар Найман чўлини деярли бўйсундирдик. Қамишзор, тўқайзор ўрнида эл оғзига тушган ажойиб шаҳарча бунёд бўлди. Эндиликда Иттифоқимиздан, чет эллардан колхозимиз қурилишларини, обод йўл ва йўлкаларини, муҳташам мактаб, боғча ва музейларини, пахтакорларимизни кўргани

кўплаб меҳмонлар келишяпти. Бу сиз азаматларнинг меҳнати туфайли, албатта.

Чақирилганлар гапнинг индоллоси нимага бориб тақалишини кутишди.

— Турсунбой, мана бу 10 та пашшахонани олинг, — деди раис катта тугунни кўрсатиб. Йигитнинг зўри ер очади. Сарсонқумга ҳужум бошлаймиз.

— Пашшага ем бўлиб қолмасаканмиз, ҳар қалай, — луқма ташлади Юсуфжон ҳазилга йўйиб.

Раиснинг юзи жиддийлашди.

— Қўрқсанг, борма Юсуфжон. Бу ерда сенга иш кўп.

У раисдан бу гапни кутмаганди. Жўралари ўртасида довдираб қолди. Ҳазилнинг бундай томир отиб кетишини ўйламаган эди-да.

Йўлимни тўссангиз ҳам бораман. Жўраларим бир уйчада яшаса, мен қум ўртасига қапа тикаман. Қилмаган ҳам номард.

Раис Юсуфжоннинг шиддатини кўриб, мийиғида кулиб қўйди. Чўл ўз «меҳмонларини» илиқ кутиб олмади. Чошгоҳга яқин шамол турди. Қўл учида қилинган бостирмадан паноҳ топишди. Ҳар қалай тунаса бўлади. Ойнасиз деразага дағал газмолдан парда тутишди. Озгина бўлса-да, шамолдан ҳимоя. Оқшомга бориб, шамол бўронга айланди. Қумни юзга уради, кўзни очирмайди. Шамол саҳарга бориб тинди. Бошини рўмол билан ўраб, пинакка кетганлар уйғонишди.

— Сарсонқум деб бекорга айтишмаган экан. Тишлар орасида ҳам қум-эй, — деди Собир ака.

— Қум эмас — олтин. Чўнтагимни қаранг, тўла, — кулди Юсуфжон чўнтагини ағдариб қоқаркан. Этигим ҳар бир ботмон оғирлашди.

Сарсонқум чўли уйқудан уйғонди. Енаётган қуёш ҳароратидан чўлнинг бағри қизиди. Қумғонда сув қайнатилди. Пиёла давра айланди. Чўл қизиқсинди: Бу-

лар ким ўзи? Нега бўронларга парво қилишмаяпти. Ҳеч нарса бўлмагандек давра қуришларини қаранг! Тракторларнинг қудратли ҳайқириши чўлнинг тинчини, даррандаларнинг оромини бузди. Бульдозерлар еру кўкни титратиб, асрий қум барханларини суриб, йиқа бошлади. Сургич олдида ғилдираб бораётган қум уюми аста ёйилар, атроф кафтдек текисланиб борарди.

Чўлқуварлар ўша баҳор 10 гектарга яқин ерни ўзлаштиришди. Бу майдонларга чигит қадалди, қовун-тарвуз экилди.

Сарсонқумнинг саратони саксон кун бўлади. Яқин ўртада на бирор салқинлайдиган дов-дарахт бор, на танга ҳузур бағишлайдиган ўйнаб оқар сув. Бутун атроф қум. У ер, бу ерда буқчайган саксовуллар, баҳорда гуллаб, ёзда қовжираб қоладиган юлғунлар.

Пахта билан қовун-тарвуз ўз йўлига, — ўйлади. Юсуфжон. Ариқ олиб, дарахт экишимиз, бу ернинг ободончилигини, келгусида соя-салқин боғ-роғлар бўлишини ҳам ўйлашимиз зарур. Бир километр нарида барханлар орқасида сув беҳудага Аччиққўлга оқиб ётибди. Шу сувни бу томонга буришнинг йўлини топ-сак, чўлнинг чиройи очилади.

Юсуфжон сув келадиган жойларни қадамма-қадам кезиб чиқди. Ирригатор бўлмаса ҳам, кўп йиллик тажрибаларини ишга солди. Сув олиб келиш мумкин эканлигига ишонч ҳосил қилгач, фикрини кўпчиликка баён қилди. Жўралари рози бўлишди. Ариқни қаердан қазиб зарурлигини чамалашди. Сўнгра қўллар бўшади дегунча ёрдамга ўтишди. Юсуфжон астойдил енг шимарди. Аввал тракторни ишга солди. Иш битмади, қаттиқ уринди. Саратоннинг жазирамасига чидади, дафъатан кўтариладиган чўл қуюнларига, чанг-тўзонларга чидади. Бир километрдан зиёд узунликдаги ариқ ниҳоятда кузакка бориб тайёр бўлди. Чулқуварлар ариқни «Юсуф ариқ» деб номлашди. Сув очилган кун — байрамга айланди. Заҳматли меҳнат туфайли

Сарсонқумда пахтазор майдонлар йилдан-йилга кенгай борди. Дастлаб 4—5 центнердан пахта берган ерлардан бугунги кунда 22—25 центнер ҳосил олинадиган бўлди. Юсуфжон Исҳоқов оиласининг ўзи 100 гектардан зиёд ерни ўзлаштирди.

Юсуфжон ака — ўн фарзанднинг отаси. Унинг рафиқаси — «Қаҳрамон она» Майрамхон опа эса чўлқувар бригаданинг ошпази. Оила аъзоларининг ўзи бир бригада. Ўғиллари Ёқубжон, Ҳожиакбар, Холиқжон, Ҳосилжон, Эркинжон, Ҳошимжонлар отасининг ёнига кириб, меҳнат қилмоқдалар. Чўлқуварларнинг фарзанди ҳам чўлқувар. Уч қизи — Анорхон, Маҳфура ва Маҳфузахонлар турмушга чиқиб, ували-жували бўлиб кетишди. Долзарб кунларда улар ҳам ўз оилалари билан чўлга чодир қуриб, ота-оналарига ёрдам беришадди. Юсуф ака ҳамон ўша-ўша. Капасини бир неча бор кўчирди. Қум барханларига яқин турмаса, кўнгли жойига тушмайди. Дастлабки сафдошларидан Турсунбой Жалолов бугун бўлим бошқарувчиси, Собир Жўраев — механик. Қодир Нишонов — бригада бошлиғи. Юсуфжон чўлга дастлаб келганида «Қум эмас — олтин» деб бежиз айтмаган экан. Бугун қумда беҳисоб хазина — «оқ олтин» ундириляпти. Бугунги Сарсонқум — Сарсонқум эмас — Олтинқум.

ҲАМРОХОН ТУРДИМАТОВА

Ҳамрохон раиснинг ҳузурига келиб чўлга бориб ишлаш истагини айтди. Раис рози бўлмади...

— Чўлнинг иши қийин. Сизни қўрқитмоқчи эмасман. Эркаклар эплай олмайган ўжар чўлни бўйсундиришга отланиш — бу катта жасорат. Майли... Айтингчи, чўл нега сизни қизиқтириб қолди? — сўради раис Эҳсонбой Мадраҳимов.

— Етти пуштим деҳқон. Узим деҳқонзодаман. Эсимни танибманки, ерга тер тўкиб яшайман. Қаранг,

колхознинг юз гектар янги еридан ўтган йили 11 центнердан пахта олинди. Бу инсофданми? Кишиларни ернинг уволи тутмаса, деб қўрқаман! Бунинг ҳаммаси менимча, бригадирнинг бўшанглигидан... Агар мен ўша чўл бригадасига бошлиқ бўлганимда уни қолақликдан қутқарардим. Ҳар гектар ердан 30 центнердан ҳосил етиштирмасам, отимни бошқа қўяман, — деди аёл.

Колхоз правлениеси ва партия комитети бу жўшқин коммунистнинг ташаббусини қизғин қўллаб-қувватлади. Ҳамроҳон чўл чечаклари эндигина юз очаётган илк баҳор фаслида Қизилтепа чўлидаги яйдоқ ерларни кезиб чиқди. Вагон уйда яшаб, меҳнат қила бошлади. У чўлқувар ҳамқишлоқлари билан ер шўрини ювди. Пайкалларни режалаштирди. Янги ерлар кафтдек теп-текисланади. Чўл бағридаги ҳароратли тупроқ қатига қадалган чигит апрель ойи этакларида-ёқ раста-раста бўлиб ер бетини қоплайди. Қўм-кўк гўза ниҳоллари чўлқуварларни қувонтиради. Бироқ... Май ойининг биринчи ярмида эсган кучли шамол барра гўзаларни пайхон қилди. Шиддатли шамол тўзони, қум гирдоблари ёш ниҳолларга ёпирилди. Ниҳолларни гоҳ юлқиб, гоҳ илдизи билан қўпориб тупроққа қорди. Ҳамроҳоннинг кўз ўнгида яшноқ гўза пайкаллари яксон бўлди... Қуп-қуруқ ер қолди. Ҳамроҳон беихтиёр йиғлаб юборди...

— Мард бўлиб не-не умид билан чўлга отландик. Наҳотки эл-юрт олдида шарманда бўлсак? Йўқ, бу билан табиий офатни енгиб, орзуга эришиб бўлмайди. Ҳаммасини бошқатдан бошлаймиз. Баҳорнинг бебошлиги оқибат — меҳнатимизга кўйдик. Умидсизланманг, ҳамқишлоқлар! Қайта чигит экамиз. Ҳали вақт бор, — деди бригадир ҳамқишлоқларига.

Бригада чўлқуварлари ерга қайта чигит экдилар. Азаматларнинг жасорати туфайли офат енгилди. Ке-

чаю-кундуз қилинган мардона меҳнат кечиккан гўзаларнинг ривожини тезлаштирди. Механизатор Юнусали Қорабоев, сувчи Саидахмад Назаров, Рўзимат Умаров, Сагторали Қурбоновлар гўзаларни меҳр билан парваришлаб, яшната бошладилар. Колхоз аҳли гўза парваришида чўлқуварларга мадад берди. Масивдаги ерлар ўта ориқ, кучсиз эди. Тупроқ, ўғит ва сувга ташна... Буни ҳисобга олган пахтакорлар ерни ўғитга тўйдирдилар.

— Жазирама чўлда меҳнат қиляпмиз, — деди Ҳамроҳон бугдойранг чеҳрасидаги терларини рўмолчаси билан артиб. — гўзаларимизнинг авжи яхши. Гўзамизнинг кўркига маҳлиё бўлиб ишловни бўшаштирганимиз йўқ. Ҳар туп гўзани меҳр билан парваришляяпмиз. Механизаторларимиз ҳам, сувчиларимиз ҳам матонат кўрсатиб ишлашяпти. Ҳозир гўзаларимизда шигил-шиғил шона, гул, тўқ кўсак. Қаранг, кечагина қум барханлари, саксовуллар, янтоқзор ва қамишзор билан қопланган ёввойи чўллардан иборат ерлар энди яшнади. Одамзоднинг қўли гул-да. Гўзаларимизнинг ҳосили мўлжалдагидан анча зиёда. Ишончимиз комил, юзимиз ёруғ бўлади.

— Яқинда газетада эълон қилинган бир гуруҳ илғор қишлоқ хўжалик ходимларининг ташаббусини бригадамиз аъзолари билан ўқиб, муҳокама қилдик. Биз ҳам бу ватанпарварликка қўшилдик. Ҳар гектар пахтазордан 30 центнердан чўл «оқ олтини» оламиз, — дейди бригадир Ҳамроҳон Турдиматова.

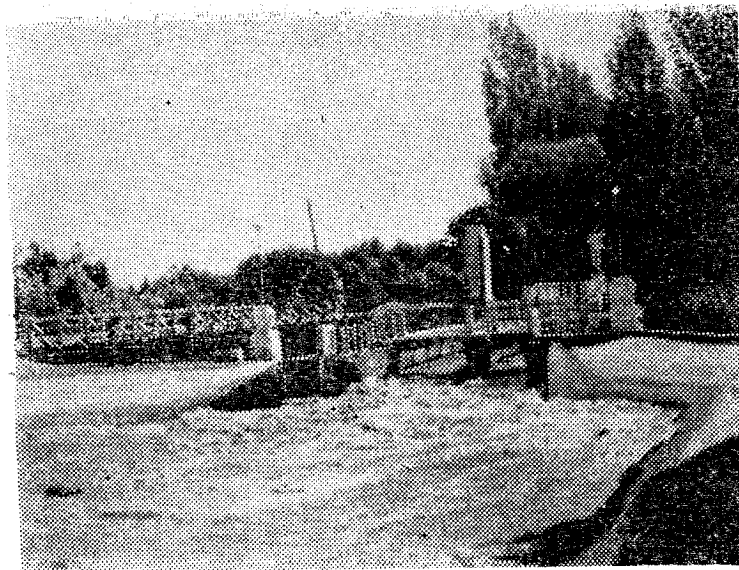
Одам ҳамиша янги орзулар сари талпиниб яшайди. Ҳамроҳон колхозда бригада бошлиғи бўлиб ишлаб, обрў-эътибор топди. Ленин ордени, Меҳнат Қизил Байроқ орденлари билан мукофотланди. Олий Советга депутат бўлди. Бу жасоратли аёл ўз бахтини ва омадини чўлдан топди.

ҲАКИМЖОН РАҲИМОВ

Ям-яшил денгизни эслатувчи далаларнинг қоқ ўртасидан кесиб ўтган асфальт йўл бўйлаб «Уч уй» масивининг тобора ичкарасига кириб борар экансиз, бу ерларнинг бир неча йиллар муқаддам яйдоқ чўл бўлганига ишонгингиз келмайди. Олтин қўллар билан чўлни бўстонга айлантираётган миришкорлар меҳнатига қойил қоласиз. Ҳақимжон Раҳимов бошлиқ бригада аъзолари биринчи марта чўлга отланишди. 1979 йил деҳқонлар учун яхши якунланди. Олинган план топшириқлари ортиги билан бажарилди. Далалардаги ҳосил йиғиштириб олинди. Пахтакорлар келгуси йил тўғрисида фикр юритдилар.

Ҳар мавсумда маррани ортда қолдириш, янги рекорд кўрсаткичларга интилиш «Москва» колхозни заршуносларининг энг яхши анъаналаридан. Колхозчиларнинг умумий йиғилишида янги мавсум вазифалари муҳокама қилинди. «Оқ олтин» хирмонини янада юксалтириш имкониятларидан бири — чўл бригадаларида ҳосилдорликни ошириш эканлиги таъкидлаб ўтилди. Ҳар ким ўз таклифи, фикр-мулоҳазаларини ўртага ташлади. Йиғилиш охирлаб бораётган бир пайтда Эсонали Шералиев — ўтган йили «Уч уй» массивидаги Ҳақимжон Раҳимов бошлиқ бригадада гектаридан 16 центнердан ҳосил олинди, — деди баланд овозда. Сўнг-ра қўшимча қилди, — бу — чўл шароитида. Бунинг устига бу ерда ишчи кучи етишмайди, йигит ва қизлардан иборат комсомол-ёшлар бригадаси ташкил қилинса, мақсадга мувофиқ бўларди, деб ўйлайман.

— «Колхознинг «Уч уй» массивида комсомол-ёшлар бригадаси ташкил қилинармиш» — деган хабар бир зумда бутун қишлоққа ёйилди. Эртаси куни колхоз правленесига бир гала қизлар кириб келишиб, чўл бригадасида ишлаш истагини билдиришди...

Катта Фарғона каналининг бош иншооти. Куйганёр.

Орадан бир муддат вақт ўтди. Ердан қор кетди. Табиат янги либос кийди. Чўл шўх қизларнинг шодон кулгисидан чўчиб уйғонди: «Салом чўл! Биз сенга баҳор келтирдик!». Бригада далаларида кўтаринки меҳнат авж олди. Бригада ихтиёридаги 213 гектар ернинг 34 гектарига чигит, қолган майдонларга беда, макка-жўхори, бугдой ва бошқа экинлар экилди. Асга-секин чўл яшил либосга бурканди. Бунга осонликча эришилмади. Қизлар ниҳоллар униб чиққанини бир-бирига суюнчилаб улгурмаган бир пайтда 15 гектар майдондаги ғўзани шамол пайхон қилиб кетди. Яна ерга қайта чигит қадашга тўғри келди. Қатпут қишлоғининг оловқалб қизлари Ҳабибахон Турдиматова, Зулфия-

хон Ибройимова, Эътиборхон Умаралиева, Сабринисо Раҳимова, Сабохон Абдурахмонова, Оминахон Йўлдошева, Хуринисо Топволдиевалар шижоатли меҳнат қилдилар. Бригадага тажрибали пахтакор Ҳақимжон Раҳимов бошчилик қилди. У қарийб 30 йилдан бери бригадир. Қатта тажриба, билим эгаси. III даражали Меҳнат шуҳрати ордени кавалери.

Бригаданинг омилкор сувчилари Фуломжон Темиров, Абдусалом Ашуралиев, Ҳамроали Эргашевларнинг тажрибаси, ўтган йили ҳарбий хизматдан қайтиб чўлга отланган механизатор Маматқул Бойматовнинг, бригада комсомол қизларининг битмас-туганмас шижоати уйғунлашиб, чўлни гулистонга айлантиряпти.

Бригада ёшлари ҳосилдорликни 20 центнерга етказишди. Ватанга 68 тонна «оқ олтин» топширишди.

... Бир томони уфққа туташиб кетган далалар узра кўтаринки меҳнат таронаси баралла янграйди. Кундан-кунга гуркираб, кучга тўлиб бораётган далалар каналнинг мурувватидай туюлади...

ЗАМИРАХОН ЭРГАШЕВА

Замирахоннинг фикри-зикри ишни жадаллаштириш билан банд. Бригадир ишчиларни тушликка таклиф этди. Тушликдан сўнг Гулистон қишлоғи маҳаллаларидан яна бир неча прицеп гўнг чиқарилди. Сўнг-ра чуқур устига тупроқ сурилиб, қотирилди. Бу ишдан кўнгли тўлган бригадир ишчиларга бажарилиши лозим бўлган ишларни айтгач, прицеп тиркалган тракторларни бошқарувчи Комилжон Абдуллаев билан Акбарали Зулуновларга фермага боришни тайинладида, далага йўл олди... У Марказий Фарғона бағридан кесиб ўтган қафтдек текис йўлда борар экан, ферма биноларига кўз ташлайди. Йўлнинг икки томонида ястаниб ётган майдонларни кузатиб бораётган Зами-

рахоннинг кўнгли тоғдек кўтарилади. Қаҳратон қишда қор кўрпасига бурканиб ётган заминдан ҳовур кўтариляпти. Ўтган йили ноябрь ойи охирларида юз берган тифиз кунларни эслади. Ғўзапоя ковлайдиган механизмлар, ер ҳайдайдиган тракторлар етишмаётган ўша кунларда ғўзапояларни чорва молларига ем қилиб қирқиб олиш учун кўрсатма берилган эди. Замирахон фурсат бой берилишига тоқат қила олмади. Унинг бригадасига кўпроқ механизмлар ташланди. Майдонлар ғўзапоядан тозаланиб, 40—45 сантиметр чуқурликда шудгорлаб қўйилди.

— Кузда шўр ювишнинг хосияти кўп, — дейди Замирахон суҳбатда. — Ана шу фаслда, айниқса, октябрь ва ноябрь ойларида берилган сув шўрлайдиган ерлардаги тузларни эритиб, пастки қатламга туширади.

У агрономия фани тавсияларини ҳаётий тажриба билан боғлаб олиб боради. Қаттиқ қиш пайтларини ҳам зое кетказмасликка интилади. Ҳар йили куз пайтларида 50—60 процент майдоннинг чуқур культивация қилиб қўйилишини таъминлайди. Бултур ҳам иккинчи теримдан кейин 40 гектар майдон сифатли культивациядан чиқарилди. Ғўзапояси олинмаган майдонларда бир марта шўр ювдилар. Ҳар қайси карта, ҳар бир қарич ер Замирахонга қадрдон. У ўзининг ўн уч йиллик меҳнат фаолияти давомида бу далаларни неча бор кезмаган дейсиз. Бригада аъзолари Марказий Фарғона чўлларида олинган мана шу ерларга қалб кўри, меҳр зиёсини бағишлаб келяпти. Ерни ер қилиш, унинг унумдорлигини оширишда олий маълумотли агроном, тадбиркор бригадирнинг ҳиссаси бениҳоя катта.

...Тийраккина Замира ўрта мактабда ўқиб юрган пайтларидаёқ агроном бўлишни ўз олдига мақсад қилган эди. Мактабни тугатгандан кейин, иккиланмасдан пахтачилик институтининг агрономия факультети

тетига ўқишга кирди. Тиришқоқ қиз агрономия ихтисослигини пухта эгаллаш борасида кўп ўқиди, тинимсиз изланди. Институтни муваффақиятли тугатган Замирахон Ёзёвондаги «Правда» колхозининг янги ташкил этилган Гулистон участкасига агрономликка ишга тайинланди. Эртаси кунийёқ дала айланиб чиққан ёш агроном ҳайратдан ёқа ушлади. Пайкалларда одам бўйи бўлиб кетган ёввойи ўтлар орасидан ғўзани кўриб бўлмасди. Бир картада ерни чопиқ қилиш даври кечикиб кетган бўлса, бошқасида ғўзалар чанқаб, ҳосилини ташлаб юборган эди. Замирахоннинг кайфияти бузилди. Раиснинг хонасига кирди. Қайтиб кетмоқчи эканлигини айтиб, рухсат сўради.

Раис суҳбат давомида масала нимада эканлигини билди.

— Хўжалигимизнинг шароити оғир, қизим, — деб насиҳат қилди раис ёш агрономга. — Ишчи кучи ҳам, механизм ҳам, механизаторлар ҳам етишмайди. Сизга ўхшаш олий маълумотли агрономларга ҳам муҳтожмиз. Сизни юборишибди, хурсандмиз. Бирга ишлаймиз. Ёввойи ўтдан тозаланган серҳосил ерларимиз кўп. Эртага мен бутун хўжалигимизни сизга таништираман.

Раис эртаси кун Замирахонга иккинчи участкани, фермани, ҳатто ўзлаштирилиши лозим бўлган чўлларни кўрсатди. Келгуси режалар ҳақида сўзлаб берди. Ёш мутахассисга далда берди. Агроном ишга астойдил киришиб кетди. Қийинчиликлар раис айтганидан ҳам кўпроқ экан. Бегона ўтларни тугатиб бўлмасдан ҳашарот кўпайди. Бунинг устига сув етишмайди. Замирахон бутун иродасини қийинчиликларни енгишга қаратди. У агроном сифатида участка территориясидаги чўл ерларни ўзлаштиришга алоҳида эътибор берди. Ҳатто баъзи кунлари кун бўйи ер очувчилар билан шуғулланар, ер рельефи қандай бўлиши ҳақида йўл-йўриқлар берарди.

Келгуси йили колхоз базасида «Правда» совхозини ташкил топди. Замирахон қолақ бригадани кўтариш мақсадида бригадир бўлиб ишга борди. У кишилар қалбига йўл топа олди. Бригада заршунослари уч йилда ҳосилдорликни 16,5 дан 30 центнерга кўтардилар. Замирахон Эргашева «Гулистон» бўлими бошқарувчиси вазифасига кўтарилди. Бу масъулиятли вазифани уйдлашда Замирахон ўз билими ва раҳбарлик маҳоратини намоён этди. Бўлимда пахта қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва давлатга сотиш планлари ошиғи билан бажарилди. Кейинги йили яна янги ташаббус билан чиқди, бўлимдаги энг паст ҳосилли бригадага бошлиқ бўлиб ишга борди. Ана шу бригада майдонларида ҳам ҳосилдорлик ортди. Бригада азаматлари ўтган йили ҳар гектар ердан пландаги 24 центнер ўрнига 29 центнердан «оқ олтин» етиштирдилар. Давлатга 245 тонна қимматбаҳо саноат хом ашёси етказиб берилди. Бригада пландаги 119 минг сўм ўрнига 196 минг сўм даромад қилди.

Замирахон сидқидил меҳнати туфайли обрў-эътибор қозонди. Ҳамқишлоқлари бир неча чақириқдан буён уни халқ депутатлари Гулистон қишлоқ Совети ҳамда район Совети депутатлигига сайлаб келмоқдалар. Халқнинг Советлардаги мухтор вакили сифатида совхозни юксалтириш, ишчилар турмушини яхшилаш билан боғлиқ қатор масалалар ҳал қилинишида фаолият кўрсатди. Кейинги йилларда унинг ёрдами туфайли магазин, дала шийпони қурилди, айни пайтда у бўлимда тескари нишабли ёпиқ қувур канали ўтказишни тезлаштирди.

НИКОЛАЙ БИРЮКОВ

1939 йили Фарғона водийси дунё тарихида бўлмаган йирик — мураккаб меҳнат фронтига айланди. Катта Фарғона канали қурилиши бошланди. 160 минг кишилик кўнгиллилар — ташаббускорлар армияси оёққа

туриб, меҳнат майдонига йўл олдилар. Фарғона ва марғилонликлар, андижонликлар, Наманган ва қўқонликлар, Уратепа ва конибодомликлар, Избоскан ва шаҳрихонликлар — Ўзбекистон, Тожикистон, Қирғизистоннинг шаҳар ва қишлоқ аҳолиси уюшқоқлик намунасини кўрсатдилар. Қурилиш меҳнатни ташкил қилиш юзасидан олганда кўз кўрмаган, қулоқ эшитмаган афсоналардан иборат бир ҳодиса бўлгани учун Советлар мамлакати, борингки бутун дунё ёзувчилари, санъаткорлари, киночилари, журналистларининг эътиборига тушди. Ҳамма бу тарихий ҳодисага қизиқсиниб қолди.

Улардан бири — қурилиш иштирокчиси украиналик, СССР Ёзувчилар Союзининг аъзоси, ёш Николай Бирюков бўлди. Оммавий халқ юриши — катта ҳашар бошланган куни Куйганёрга етиб келди. Қўйидагиларни қўйин дафтарига туширди: «...Шоҳи қизил байроқлар олтин қўлларда хилпиради. Одам дарёсининг кети кўзга илинмайди. Осмон-фалакка кўтарилган карнайлар, чийиллаган ўймакор сурнайлар санъаткорлар оғзида. Қулоқни қоматга келтирган уларнинг овози Норинни тўлқинлантиради. Тоққа, тоғдан пасттекисликларга етади. Бутун Фарғона водийсини тутати. Ноғорачилар ноғорасини ўз мақомига йўрғалатади. Чор атропоф одамни ҳаяжонга солувчи, осмон-заминни титратувчи овоза.

— Э-э-эй одамлар! Қани каналга!!!

Йўл ёқаларида, чўлу биёбонларда чап тирсагига қизил боғлаган отлиқ посбонлар. Тартибни рисолага келтиришади. Шўх ўғил-қизлар қатордан чиқиб, ашула бошлашади, ўйинга тушишади. Ёнгинада анвойи гуллар билан безатилган, кўрпа-тўшак, ашқал-дашқал ортилган аравалар...

...Асрлар бўйи халқ орзу қилган хаёлларни амалда исботлаш учун, отланган азаматлар! — Баланд

айтилган овоз эшитилади. — Сиз қаҳрамонлик ишига қўл урдингиз. Норин сувини қақраб ётган чўлга бура-сиз. Ҳоо баракалла! Ҳо-о-рманглар!!!

Минглаб забардаст қўлларда кетмон. Кўтарилганда қуёш нурида ялтирайди. Ажойиб манзара. Зарб билан ерга урилади.

— Б-ор бўлинг! Ҳа-а-шарга!»

Николай Бирюков бу парчани ҳеч қандай ўзгаришсиз ўзининг «Норин суви» романига киритди. Роман Катта Фарғона канали ўн йиллиги муносабати билан нашрдан чиқди. Юбилейга армуғон бўлди. Ёзувчи ўзининг катта қурилишга муносабатини кўтаринкилик билан мужассамлаштирди. У қайта-қайта бу мавзуга қайтди.

— Халқнинг буюк жасорати бу, — дейди ёзувчи Фарғона водийсидаги қаҳрамонликларни эслаб. — 45 кунда 270 километр! Уша йиллардаги дунё каналларининг энг узун. Ер ишларининг деярли ҳаммаси қўлда бажарилди. Кетмон асосий иш қуроли. 18 миллион кубометр тупроқ қўл меҳнатининг маҳсули...» У эринмай лугатларни варақлади. ҚФҚни топди. «Каналнинг эни 20—30 метр, чуқурлиги 4 метрдан ортиқ. Уттизинчи йилларда америкаликлар узунлиги 129 километрлик Калифорния каналини тўрт йил давомида қуриб битказдилар...»

Тўрт йил! Шу сабаб Катта Фарғона каналига келган америкалик журналистлар 45 кунда шунча масофалик каналнинг қуриб ишга туширилишига ишонмадилар. Совет халқининг озод, жасоратли меҳнатини большевикларнинг навбатдаги ташвиқоти деб баҳоладилар. Қурувчиларни нима қизиқтирди? Пулми? Шон-шухрат? Ана шуни билолмай ҳайрон эди улар. Николай Бирюков ҳам оммавий қаҳрамонлик билан қизиқди. «Мен ғалаба калитини, инсон қобилияти нимага қодирлигини қидирдим. Буни Фарғона водийсининг

қишлоқларидан топдим...» деб ёзган эди у дўсти, адабиётшунос Андрей Лесковга. Бирюков янги олам одамнинг ички дунёсини очди. Кишиларнинг руҳий бойликларини тараннум этди.

Фарғоналиклар Николай Бирюковни каналнинг ҳақиқий иштирокчиси деб эслайдилар. «Норин суви» қайта-қайта республика ва марказий нашриётларда нашрга тайёрланди, босмадан чиқди. Ун-юз минглаб колхозчилар тиззадан сув кечиб, меҳнат қилдилар, оғирликни енгдилар. Меҳнат унумдорлиги ҳақидаги ҳар қандай уйдирмаларни улоқтириб ташладилар. Жасорат намуналарини намойиш этдилар. Совет халқи учун синов бўлган бу канал тарихда мўъжиза. Келгусида эса кўпгина ирригация ишлари учун намунага айланди, озод меҳнатнинг тимсоли бўлди. Николай Бирюков оғир касаллигига қарамай, ишонч ва матонат билан канални айланиб чиқди, одамларнинг бири-бирига ўхшамас феъл-атвори, характерини синчиклаб ўрганди. «Халқ бахти» ҳисобланган Катта Фарғона канали иштирокчилари ҳақидаги материалларни мисқоллаб йиғди. Каналчилар билан бир сафда бўлиб, қаҳрамонлик кўрсатди.

Катта Фарғона канали қурувчилари ҳақида кўпгина асарлар яратилди. Булар орасида Николай Бирюковнинг «Норин суви» романи ўзининг бадиийлиги, серқамровлиги, ўқишлилиги билан алоҳида ўринда туради. Ёзувчи умрининг охиригача шиддаткор қурувчиларни унутмади. Учраган одамдан канални, унинг ижодкорларини сўрар, эшитмаган, билмаганларга Дўнан Дўсматов, Марҳамат Мазойтов, Мамажон Қурбонов ва бошқа ўнлаб, юзлаб комсомоллар ҳақида мароқ билан сўзлаб берарди. Каналнинг ташкилотчилари, каналчиларнинг жони-дили ва руҳлантирувчиси бўлган Йўлдош Охунбобоев, Усмон Юсуповларни ҳурмат билан тилга олади. Ёзувчи сўнгги асарларининг ҳаммасида КФҚни қайта-қайта тилга олди. «Тинч ер»-

да қуйидагиларни ўқиймиз: «...Фарғона водийсининг ҳамма йўлларида уч кеча-кундуз тиним бўлмади. Сафланган одамлар каналга ошиқди. Бунёдкорлар қадамдан кўтарилган чанг осмонга ўрлади. Бош иншоотдагиларнинг шижоати ҳали-ҳали эсимда. Учаскаларда, қоялар ортида одамлар боши гоҳ кўринар, гоҳ ғойиб бўларди. Иш қуроллари ярақлаб кўзни оларди. Мўъжиза! Байроқлар ҳилпирайди. Чанг-тўзон осмонга кўтарилади. Ҳамма жойда қоялар қулайди. Одий кетмон миллион кубометр тупроқни юқорига отади. Тупроқ қошларда, замбил-ғалтаклар ва араваларда конвейер усулида ташилади...»

Ёзувчи Николай Бирюков ўз асарларида Катта Фарғона канали қурувчиларини ҳақли равишда, фахр билан тараннум этди.

МУЛОҲАЗАЛАР ДАФТАРИДАН

Куйганёр гидроузели билан танишдим. Бунақаси дунёда йўқ. Конструктив жиҳози, умумий кўриниши, аҳволи кишини ҳаяжонлантиради. Иншоотнинг бунёдга келтирилиши ўта қувончли.

Ўлкани янада яшнатиш борасида техникларга, мутахассисларга, сувчи оқсоқолларга омад тилайман.

Р. ЧУГАЕВ
Профессор, РСФСР Техника фанлари доктори.

* * *

Катта Фарғона канали бош иншооти Куйганёрни кўриш бизга ҳам насиб этди. Улуғ совет халқининг фидокорона хизмати бу. Ўз халқига бахт-саодат келтирувчи, порлоқ келажакка йўл очувчи канал ижодкорларига шон-шарафлар!

ЧОВ ХУ ЕН
Хитой делегациясининг бошлиғи.

* * *

Биз туркман сув хўжалиги мутахассислари уч кун давомида ўзбекларнинг миллий ифтихори Катта ка-

нални сайр қилдик. Бошидан охиригача кўрдик. Куйганёр плотинаси юрагимизни шодликларга тўлдирди. Бизларга қувонч бахш этди.

Канал туфайли ўзбек элида нозу-неъмат кўпайганига, жаннатмакон манзиллар бунёдга келганига гувоҳ бўлдик. Ўзбекнинг қаҳрамонона иши бизни лол қолдирди.

СОИБМУҲАМЕДОВ,
Х. ОТАЕВ, В. ВЕРНЕР,
С. ЭШОНОВ, МАВЛОНОВ,
Б. АННАНИЕЗОВ
Туркман сув мутахассислари.

* * *

Ёзувчилар делегацияси КФК соҳилида унутилмас дўстимиз Усмон Юсупов музейида бўлиб халқ меҳнати, инсон фидокорлиги мўъжизалар яратишига, фидокор одам ҳеч қачон ўлмаслигига имон келтирдик...

Бу қудратли дарё суви ҳамиша ҳайқириб туради, она ер чанқоғини мангу қондиради. Боғ-бўстонларни яратади.

УЙҒУН, ҲАМИД ҒУЛОМ,
АҚМАЛ ПУЛАТ, ИБРОҲИМ
РАҲИМ, Т. СОБИРОВ
СССР Ёзувчилар Союзи аъзолари.

* * *

Биз ветеранлар Ўзбекистоннинг йирик саноат корхоналари, колхоз ва совхозларини кўрдик. Ўзбекларнинг социалистик меҳнат медалари бизни хушнуд этди. Халқ иродаси билан Усмон Юсупов раҳбарлигида қад кўтарган, дунёга доврўқ солган Куйганёр бизни ҳайратда қолдирди. Қўл меҳнатининг қувватини қа-

ранг-а! Тарихни бойитди. Ўзбек Совет социалистик республикасини асрларга намуна қилди. Ўзбек халқига шон-шарафлар!

А. ГОЛУБОВ
генерал-майор.

Н. ШИМАНОВ
Авиация генерал-полковниги.

* * *

Канални бунёд этганлар меҳнатини эъзозлашга сўз топаолмай ҳайронман. Ташкилотчиларга офарин! Оддий меҳнатчиларга тасанно! Ўз ерларини яшнатувчиларга шон-шарафлар! Ҳамма соҳада галаба ёр бўлсин Сизларга!

А. БЕКМАТОВ
Қорақалпоқ АССР.

* * *

Фарғона водийси меҳнатчиларига раҳмат ва олқишлар бўлсин! Дашт-биёбонларни машаққатли меҳнат билан экин майдонига, унумдор ерларга айлантирганларга чин юракдан раҳмат! Ижодий меҳнати рўёбга чиққан ўзбек халқига таъзим билан

ЛАВРИЕНКО
Совет Иттифоқи Қаҳрамони,
генерал-полковник.

* * *

...Мамнуният билан шуни қайд қиламизки, бу канал ўзбек халқининг фаровон ҳаёти учун яратилган

каналдир. Буни бунёд этганларга шарафлар! Ўзбекнинг сиймоси тарихда абадий сақланажак!

П. М. ДАВИДОВ,
А. Н. АЛИМОВ,
СССР ва ЎзССР Олий Совети
депутатлари.

* * *

ҚФКнинг муҳтарам қурувчилари! Буюк канал, қудратли иншоотни кўрдик. Ўзбекнинг пешона тери, баҳосиз меҳнат! Катта таъсурот қолдирди. Сизларга ташаккур. Галаба ва мустақкам соғлиқ тилайман. Ҳамма ҳаракатингиз мамлакат мустақиллигини таъминлаш манбаи бўлган «оқ олтин»ни кўпайтириш учун бўлганидан мамнунман.

Л. АМИРИДИС,
«Известия» газетасининг ходими.

* * *

Катта Фарғона канали ерга ҳаёт, халққа бахт берди. Ажойиб қурилиш ўз тарихига эга. Ўзбекнинг паҳлавонлиги Буюк каналда мужассам.

Д. МУРСУЛ
Молдавия фанлар академиясининг
аъзоси, профессор, фан доктори.

* * *

Бу ишда совет кишиларининг улуғлиги ва меҳнатининг ҳалоллиги тўла ифодаланган. Кўриб ҳаяжонда-миз. Шу соҳадаги меҳнатчиларга офарин.

ПОТУ ИСОН,
Руминия Компартияси МКнинг
бўлим мудир.

* * *

Ўзбекистон меҳнаткашларининг Катта Фарғона канали бизни таажжубга солди. Ерига ҳаёт, халқига нон бу. Ҳаммага ғалаба ва бахт ёр бўлсин!

Ироқ коммунистлари.

* * *

45 кун! 270 километр. Яна нимада? Қўлда. Кетмонда. Тасанно дўстлар! Ғайрат ва шижоатингизга балли. Социализм нимага қодирлигининг амалда исботи бу. Халқнинг куч ва ғайрати чексиз. Канал бунга исбот. Улуғ орзулар огушида Ватанга қайтамыз.

Т. БУРХОН ФИЁСИЙ
Афғонистон халқ-ёшлари ташкилотининг биринчи секретари.

* * *

Катта канал билан танишдик. Музейни кўрдик. Бунёдкорлар ва ташкилотчилардан миннатдормыз.

**Ворошиловградлик
труистлар.**

* * *

Биз ҳарбий хизматчилар ота-боболаримиз ишига қойилмыз. Катта канални зўр қизиқиш билан томоша қилдик. Минг-минглаб одамларнинг меҳнати билан бунёд этилган гуллаган водийни ҳимоя қилганимиздан мағурмыз. Таъзим уларга.

БОРДЮП,
Группа бошлиғи.

* * *

Қурилиши, улуғворлиги, кўрк таровати билан ҚФК бизни ҳайлантирди. Яратилиш тарихига кўра водий кишилари меҳнатсеварлиги, қаҳрамонлигига даҳлдор. Халқ бахт-саодати ифодаси. Музей бебаҳо. Ҳужжатлар антиқа. Миннатдорчилик изҳор этамыз. Зеро тарих инсониятнинг асл бойлиги, мислсиз хазинадир.

**Г. МАШРАПОВ, Б. ЖУМАНИЕЗОВ, М. ЮСУПОВ,
А. МАРДИНОВ, Р. ХУДОЙБЕРГАНОВА,**
Хоразмлик мусобақадорлар.

* * *

Ич-ичимиздан хурсандмыз. Ўзбек халқи партия ва ҳукумат раҳбарлигида бу улуғ иншоотни бунёд этди. Халқ ғалабаси бизни янги чўққиларга руҳлантиради. Қаҳрамонликлар оқибатида синфсиз жамиятга олиб боради.

АБДУСАТТОР ЭШОНҚУЛОВ,
учувчи, Совет Иттифоқи
Қаҳрамони.

* * *

ҚФКнинг узоқ ва машаққатли йўли аллақачон ўзини оқлади. Биз ҳаяжондамыз. Фарғоналикларнинг порлоқ келажагига тилакдошмыз.

**ҲАЙДАРУН, ХЕЛЬМУТ,
КОПЕТУКИ,**
Ғарбий Берлин журналистлари.

* * *

Эллигинчи йилларда биз Цян-Зянда Фарғона типидеги иншоотни қуриб битказдик. Куйганёрга келиб ташаббусимизнинг ота-онаси бу ердалигини англадик. Совет халқининг ботирлигига тасаннолар айтамыз.

Хитой халқ хўжалиги мутахассислари.

* * *

Ўзбек қурувчилари эришган буюк ғалабага қойилмиз. Биз ўз кинокартиналаримизда, лавҳа, очерк, қиссаларимизда келгуси авлодимиз — болаларимизга бу мамлакат ажойиботлари, кишиларининг кўз кўрмаган, қулоқ эшитмаган ғалабалари ҳақида ҳикоялар айтамыз; кинофильмлар яратамыз.

**Б. ШВАРЦ, Г. ФАУЛХАБЕР,
К. БРУНКЕ,
ГДР телевидениеси хизматчилари.**

* * *

Дунёда қизиқ-қизик мўъжизалар бўлади. Халқ қўли, ақли, иродаси ва пешона тери билан яратилган мўъжизаларни кўргананда, афсонани ҳақиқатга айланганига қойил бўласан киши, юракдан таҳсин ўқийсан. Канал! Эвоҳ! Нақадар зўр меҳнат, жасорат ва қаҳрамонлик! Гуё халқ қақроқликдан қутилгандай, ўзига ўчмас ҳайкал қўйгандай! Бунёдкорлар авлоди омон бўлсин! Музей тарихда бир олтин саҳифа. Тарих ўзи бир кўзгу, унда ҳаммаси намоён бўлади.

**НАРИМОН ХОЛМАТОВ,
ҚОДИР ХОТАМОВ,
МАҲМУДА ОБИДОВА,
САОДАТ БОБОЕВА,
Тошкентлик меҳмонлар.**

* * *

Одам туғилади, ўлади... Унинг халқ, Ватан олдида қилган иши, хизмати қолади. Катта Фарғона канали қурилган экан, ундан бутун эл баҳраманд. Канал ҳаммамизга ҳаёт ато этмоқда.

**УМУРЗОҚ БОТИРОВ,
Наманган райони.**

* * *

Канал ўзбек халқининг паҳлавонлик намунаси бўлиб, яна буюк ишларга илҳомлантиради.

**КИРИЛИН—
Москва.**

* * *

Биз бу ерда бўлиб, «Сув — ҳаёт» — деган сўзнинг маъносига етдик.

**Б. ВАХНЮК,
«Кругозор»,
Т. СОДИҚОВ,
«Табассум».**

* * *

Буюк иншоот — ҚФҚни юрак ҳовучлаб томоша қилдик. Таассурот зўр. Қаҳрамонларга офаринлар бўлсин!

**З. ПУХОВА, ГАНГАРОВА,
ФЕДОРОВА,
Иваново шахри.**

КФК бизни ҳайратга солди. Ўзбекларнинг каналчиларга ҳурматини кўриб беҳад қувондик. Яшасин биродарлик!

**«Никопол-водстрой»
мутахассислари.**

* * *

Фарғона водийсининг азизлари, отамга кўрсатган ҳурматларингиздан миннатдорман. Меҳнат зое кетмаслигига, халқ уммонлигига қойилман.

ЛЕОНИД ЮСУПОВ
ёзувчи.

* * *

Ўзбекнинг меҳнатсеварлигига қойил қолдик. Бунақа иншоот дунёда йўқ... Ўзбек-белорусларнинг чинакам дўстлиги асрлар оша мустаҳкамланаверсин!

Белорус санъаткорлари.

* * *

Канал тимсолида биз ўзбекнинг нимага қодирлигини билдик. Ажойиботларни томоша қилдик. Умр бўйи эсдан чиқмас таъсуротлар олдик. Абадий дўстлигимиз омон бўлсин!

Вьетнамлик ёшлар.

* * *

Кўрдингми! Кўзларингга ишонмайсан! Шундай катта канални қўл билан қуриш мумкинми?! Ҳа! Озод элда мумкин экан. Қурувчилар шижоатига таъзим!

**Москва, «Собеседник»
ходимлари.**

* * *

Қадимги воҳа янги даврга кирган пайтдаги суғориш системасининг ривож тараққиёти билан танишиш имкони туғилганидан жуда хурсандман.

Қишлоқнинг ўтмиши, ажойиботларга тўла ҳозир ва порлоқ келажаккага аминман. Бунинг асоси халқнинг умумий меҳнат кўтаринкилиги, партия ташкилотларининг жанговарлигидадир.

Воҳа заминидагиларга ажойиб баркамоллик тилайман.

М. С. ГОРБАЧЕВ,
КПСС МК секретари,
1 сентябрь 1979 йил.

* * *

Водийнинг кумуш камари — Катта Фарғона канали ҳамма вақт ардоқда. Уни кўрган-билган, сувидан баҳра олганлар таъриф этадилар. Эслаб юрадилар. Одамларга ҳикоя қиладилар. Ўз фикр-туйғуларини ёзиб қолдирадилар. Ҳақиқатда Катта каналнинг қурилиш тарихи, меҳнатда халқ кўрсатган жасоратнинг, уюшқоқликнинг бетакрорлигини ва каналнинг бугунги кундаги аҳамиятини Ўзбекистондаги ҳар бир киши яхши билади. Ҳа, канал ҳақидаги афсоналар асрлар мобайнида тиллардан-тилларга, диллардан-дилларга кўчиб яшайверади. Кишиларни ҳалол меҳнат нашидасини улуғлашига, заҳматкаш ўзбек халқининг буюк жасоратига таҳсинлар айтишига сабаб бўлиб қолаверади.

Массово политическое издание

Исмоил Тухтасинов

СОЗИДАТЕЛИ

на узбекском языке

Издательство «Узбекистан» 1989
700129, Ташкент, Навои, 30

Муҳаррир М. С. Омонов
Рассом М. Д. Калинин
Расмлар муҳаррири А. Н. Дехқонхўжаев
Техн. муҳаррир С. А. Собирова
Корректор С. Ш. Тоҳирова

ИБ № 4935

Теришга берилди 03.10.89. Босишга рухсат этилди 05.12.89.
Р 15357. Формати 70x108/32. № 1 босма қоғозга «Литературная» гарнитура юқори босма усулида босилди. Шартли бос. л. 3,15. Шартли кр. отг. 3,33. Нашр. л. 3,10. Тиражи 5000. Заказ № 225. Баҳоси 10 т.

«Узбекистон» нашриёти. 700129, Тошкент, Навоий, 30.
Нашр № 225—89.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитети, Марғилон полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош корхонасида босилди. Марғилон шаҳар, К. Маркс кўчаси, уй 489.

МУНДАРИЖА

Катта канал — халқ жасорати	3
Иўлдош Охунбобоев	11
Виктор Пославский	14
Ўдир Расулов	19
Муталлиб Бўрибеков	24
Ҳайдар Худойбердиев	29
Усмонали Мадумаров	31
Турсун Ҳамбаров	33
Маҳмуджон Мўминов	37
Мамадали Усмонов	40
Юсуфжон Исҳоқов	43
Ҳамроҳон Турдиматова	47
Ҳакимжон Раҳимов	50
Замирахон Эргашева	52
Николай Бироков	55
Мулоҳазалар дафтарида	60